

Міжнародні наукові інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 51

*МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ*

www.lex-line.com.ua

12-13 червня
2023 р.

Тернопіль, Україна – Переворськ, Польща 2023

Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 51): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 12-13 червня 2023 р.) / [редкол. : О. Яремко та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. – 91 с. – ISSN 2617-2364.

У виданні вміщено наукові публікації Міжнародної наукової інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Випуск 51) з юридичних та історичних питань, яка відбулася 12-13 червня 2023 р. за сприянням Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (Польща).

Матеріали конференції також оприлюднено на сайті конференції:
www.lex-line.com.ua

Оргкомітет:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

СУДДЯ І КОРУПЦІЯ. ВІД БАНАЛЬНОГО КОРИСТОЛЮБСТВА І НАХАБСТВА ДО КОНСЮМЕРИЗМУ

Меліхова Юлія Анатоліївна

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри культурології,

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID ID: 0000-0002-5327-8597

Сідак Людмила Миколаївна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології,

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID ID: 0000-0003-3599-6912

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3617

Важко назвати сферу життєдіяльності українського суспільства, в якій корупція не була б укоріненим явищем. Її витoki шукають у архетипічно-ментальних особливостях та історичних передумовах. До боротьби з корупцією закликають консерватори, і реформатори. Однак особливу роль у подоланні корупції покликана відігравати судова влада, яка має особливі повноваження через основну свою функцію – здійснення правосуддя. На жаль, гучні корупційні скандали, фігурантами яких стають судді, час від часу шокують громадськість України і є свідченням того, що ця проблема є актуальною і потребує неабиякої уваги науковців.

Слід наголосити, що вивченню феномена корупції та пошукам шляхів її подолання в Україні присвячено чимало наукових досліджень (Камлик М. І., Невмержицький Є. В., Мельник М. І., Хавронюк М. І. та ін.). Проблеми протидії корупції серед представників саме судової влади в Україні стали предметом наукових розвідок правознавців Ярмиш Н. М., Скоромного Я. І. та інших. Як правило, це фундаментальні праці, однак

у них все ж переважає аналіз окремих аспектів корупції, кваліфікації її ознак, трансформації під впливом сучасних суспільних процесів та дискутування з приводу антикорупційної законодавчої бази тощо. Поза увагою залишається проблема, яка вкладається у своєрідний ланцюжкову реакцію причинно-наслідкового зв'язку: *низький рівень морального розвитку судді – деформація морально-правової свідомості – корупційні дії*. Адже удосконаленням законодавства, яке регулює питання судоустрою України, статусу суддів та судочинства; встановленням належного рівня фінансового забезпечення судових органів; упровадженням критеріїв і методик оцінювання їхньої функціональної діяльності та її результатів тощо, корупцію у судочинстві не подолати, адже якість правосуддя, передусім, залежить від «якості» особистості судді, його здатності протистояти деформаціям власної морально-правової свідомості. Отже, філософсько-правове осмислення феномену корупції в судочинстві слід починати з причин деформації морально-правової свідомості судді.

На користь цього свідчать і твердження класиків філософії: Платон називав корупцію різновидом пороку, а Аристотель визначав її за допомогою понять «користолобство» і «нахабство», які призводять до «виродження» держави [1, с. 200].

Користолобство і багатство – різні поняття. Можна бути заможним і некористолобним. Користолобець – це тип людини, яка є уособленням ідеї консюмеризму, специфічних відносин, що роблять людину несаможиттєвою та залежною від споживання [4, с. 77] і призводять до моральної деградації особистості. Якщо користолобство – залежність, то осердям життєдіяльності судді-корупціонера стає «полювання за здобиччю» (з тюркської «хабар» – здобич, «хабарник» – добувач, а «хабарництво» – плата за злочинні, незаконні дії в інтересах того, хто її дає [3, с. 6]). Спрямування свідомості такого судді-добувача передусім на отримання прибутку, виявляється як орієнтація на володіння (споживацьке, утилітарне ставлення до світу, людей і себе самого як до речі), а не на буття – творчість й самореалізацію, прагнення бути щасливим від продуктивного використання своїх здібностей і відчуття єднання зі світом [10, с. 206-209]. Отже, суддя-корупціонер – це людина з «... патологічним характером, життєва енергія якої спрямована на те, щоб

мати, зберігати й накопичувати» [4, с. 80]. До речі, ще Н. Макіавеллі порівнював корупцію саме з патологією, хворобою (сухотами), яку важко діагностувати і вилікувати, якщо вчасно не виявити «недугу», що потребує особливих методів лікування [7, с. 314]. Як бачимо, ідеї консюмеризму формують такий тип культури, у якому споживання стає сенсом суспільного життя, витіснивши духовні цінності, обмеживши процес самовдосконалення професійним зростанням. Отож користолюбство, за словами апостола Павла, – корінь усього лихого, перед яким встояти може тільки суддя з високим рівнем морально-правової свідомості.

Слід визнати, що судді-корупціонери можуть користуватись повагою та довірою. Саме нахабне лицемірство дозволяє їм брати хабарі, водночас називатися «Вашою честю» і ухвалювати судові рішення від імені держави.

Нахабство, за Ж. Лабрюєром, це вроджена вада, властивість характеру, яка проявляється у невимушеній природній безсоромності, що свідчить про низький рівень культури почуттів, а саме почуття сорому [5, с. 48]. Сором (як моральне почуття), виникає внаслідок усвідомлення особистістю власних ганебних негативних учинків і дій, які принижують її гідність. Він (сором) пов'язаний із совістю і впливає на здатність особистості судді до саморегуляції. Тобто, сором – це страх безчестя. І коли суддя не соромиться, доводиться стверджувати про його схильність до будь-якої підлості, що неабияк загрожує утвердженню справедливості в суспільстві.

Коріння нахабства конкретного судді можна шукати не тільки в безкарності, усвідомленні власної значущості, а й від зверхності від розуміння того, що він знає і може більше, ніж інші (нахабство від освіченості) [6, с. 300]. Тому, видається, що компетентний, досвідчений суддя з високим рівнем фахових знань, умінь і навичок часто не здатний встояти перед спокусою незаконного прибутку, а його професійний потенціал ще й сприяє корупційним діям. У цьому контексті слід згадати риторичне запитання Г. Сковороди: «Тонка наука без серця благого?» [8, с. 223], адже користолюбство і нахабство затьмарюють та деформують пізнавальні можливості особистості, перешкоджають формуванню «... необхідного внутрішнього стандарту». У цьому

контексті сентенції Г. Сковороди вражають своїми філософськими абстракціями та алегоріями: «Маленька тріщина ... впускає ... страшну течію. ... Не думай, що невидиме й безсиле є одним і тим. ... Бомба небезпечна не чавуном, а порохом або прихованим у поросі вогнем. Усе невидиме сильніше від свого видимого, і від невидимого залежить видиме» [9, с. 168].

Крім того, неможна не наголосити на тому, що нахабство виростає й на підґрунті наявного низького рівня моральної та правової культури суспільства, адже хабарі не тільки беруть, а й дають. І це, на жаль, стало майже нормою – «люди, нахабніють, якщо їх щодня годувати» (Еміль Кроткий). Як бачимо, йдеться про духовний занепад суспільства, що виникає через втрату моральних цінностей і ідеалів. Тому корупція – це «... корінь, з якого виростає в усі часи і при будь-яких спокусах презирство до всіх законів» [2, с. 234].

На жаль, виховання сучасної особистості, нерідко базується на «зрощенні» користолюбства та нахабства ще з дитинства. Через це для багатьох суддів віднайти внутрішній моральний стрижень у процесі професійної діяльності стає великою проблемою, як і виховати в собі здатність до саморегуляції і самообмеження. Тому корупція судочинства стала частиною сучасної соціальної реальності, оскільки детермінована багатьма чинниками. Однак, як би не намагалися експерти зводити причини корупції в судочинстві винятково до економічного та політичного факторів, переконані, що вони мають насамперед моральний аспект. Тому боротьба з корупцією повинна бути багатоаспектно, але її ефективність передусім залежить від успішності формування високого рівня особистісної культури судді, коли виникнення будь-яких деформацій морально-правової свідомості неможливе.

Література:

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи, 2000. 239 с.
2. Гоббс Т. Левіафан, або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ: «Дух і Літера», 2000. 601 с.
3. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: монографія. Київ: Знання, 1998. 186 с.

4. Космій О. М. Консюмеризм як чинник злочинності / *Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби Розділ II. Теорія та історія пенітенціаристики*. 2014, С. 79-86.
5. Лабрюєр Ж. Характери, або звичаї нинішнього віку Київ: Пульсари, 2009, 364 с.
6. Лозовицький О. Солон / Політична енциклопедія. Редкол.: Ю.Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 674 с.
7. Себайн Дж. Г., Торсон Т. Л. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
8. Сковорода Г. Благодарний Еродій. Сковорода Г. Найкраще. Львів : Terra Incognita, 2017. 241с.
9. Сковорода Г. Розмова, що називається Алфавіт, або Буквар миру. Сковорода Г. Найкраще. Львів: Terra Incognita, 2017. 211с.
10. Фромм Е. Мати або бути. Видавництво: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 304 с.
11. Ярмиш Н. М. Чи є корупціонером корисливий суддя? *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* / Зб. тез доповідей V Міжн. наук.-практ. конф. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. С. 223-226.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ І СВОБОДУ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

*Андрійченко Сергій Сергійович
студент 1 курсу денної форми здобуття освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
081 «Право» освітньої програми «Право»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Дешко Людмила Миколаївна
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3607

Свобода думки та свобода масової інформації є важливими аспектами розвитку демократії та додержання принципу верховенства права. Ці принципи становлять основу для розвитку демократичного суспільства, відкритості, толерантності та прогресу.

Право на інформацію є одним з політичних прав, хоча це питання може бути розглянуте з різних точок зору. Очевидно, що право на самовираження, включаючи право на інформацію, є не тільки політичним правом громадянина, а й природним особистим правом. Тому право на інформацію, яке забезпечує свободу думки, є властивим кожній людині як представнику громадськості (від народження), а не тільки в контексті політичного життя країни. Таку позицію підтримує Європейський суд з прав людини, згідно з якою кожна особа може здійснювати право на

інформацію незалежно від мети, чи то для приватної користі, політичної пропаганди, релігійної діяльності та інших цілей [1, с. 78].

Гарантії свободи думки і слова є комплексною системою нормативних, інституційних і процесуальних засобів, які забезпечують визнання, захист і реалізацію цих свобод. Перша група нормативних гарантій включає конституційно-правові норми, що забезпечують реалізацію та захист свободи слова. Ці гарантії закріплені в Конституції України та законах країни, і вони включають: свободу збирання, зберігання, використання і поширення інформації за будь-якими зручними способами тощо.

Друга група гарантій є організаційно-правовими і спрямовані на забезпечення свободи слова в Україні. Органи спеціальної компетенції, зокрема Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, займаються цією справою.

Свобода масової інформації є однією з основних складових демократичного суспільства. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості, відкритості та розвитку суспільства. Свобода масової інформації означає право на отримання, пошук, отримання та поширення інформації без втручання або обмежень з боку держави або інших сторін.

Одним із основних аргументів на користь свободи масової інформації є її роль у забезпеченні принципу верховенства права. Масова інформація виступає важливим механізмом контролю за владою і розкриття корупції та зловживань. Вільні та незалежні ЗМІ можуть виконувати функцію сторожа демократії, стежити за діяльністю уряду та інших владних структур, інформувати громадян про події та проблеми, що відбуваються в суспільстві [2, с. 148].

Хоча право на свободу думки і свободу масової інформації є важливими, існують певні обмеження, які можуть бути законними і обґрунтованими в інтересах громадського порядку, безпеки, моралі, здоров'я або прав та свобод інших осіб. Такі обмеження можуть бути встановлені законом та повинні бути необхідними та пропорційними.

Наприклад, випадки шантажу, загроз безпеці громадськості або пропаганди насильства можуть бути об'єктом обмежень, щоб запобігти

шкоді іншим особам або суспільству в цілому. Проте важливо, щоб такі обмеження не були зловживанням та не використовувалися для придушення політичних думок, висловлювань або дій опозиції.

Важливим аспектом є обмеження свободи думки і слова під час воєнного стану. Законопроект № 7189 "Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану" був прийнятий Верховною Радою України 24 березня 2022 року.

Згідно з цим законом, за поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи військових формувань, якщо така інформація не була оприлюднена Генеральним штабом Збройних Сил України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років.

Також варто зазначити, що деякі громадяни України, іноді необдуманно та небезпечно, надають допомогу ворогу шляхом поширення інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, а також про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань України. Навіть попри заклики Збройних Сил України, деякі особи, які причетні до такої діяльності, продовжують її, що є неприпустимим у зв'язку з продовженням збройної агресії та проведенням бойових дій.

Отже, підсумовуючи, можемо зазначити, що права на свободу думки і свободу масової інформації є надзвичайно важливими у сучасному демократичному суспільстві. Проте, враховуючи введення воєнного стану, такі права можуть бути дещо обмеженими, важливо, щоб таке обмеження здійснювалось відповідно до законодавства та не порушувало інші права громадянина.

Список використаної літератури:

1. Похиленко І. Щодо обмеження права на свободу слова в умовах воєнного стану. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини* (2022): 77-79.
2. Ігнатченко І. Г. Актуальні проблеми механізму адміністративно-правового регулювання захисту та гарантування прав на свободу думки, совісті, релігії в Україні. *Право і суспільство* 5 (2022): 146-154.

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Воронков Кирил Андрійович
студент I курсу денної форми здобуття освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
081 «Право» освітньої програми «Право»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Кравцова Зоріна Сергіївна
доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3608

Правовий статус людини і громадянина визначає основні права та обов'язки, які надаються кожній особі в суспільстві. Цей статус базується на низці принципів, які служать гарантом захисту прав та свобод людини.

Важливим принципом правового статусу людини і громадянина є принцип невідчужуваності та непорушності основних прав і свобод. Цей принцип підкреслює, що основні права і свободи виникають у людини з моменту народження і залишаються невідчужуваними протягом її життя. Вони є природними для кожної людини і не потребують дозволу або надання з боку держави чи приватних організацій. Ці права є

необхідними для нормального існування та розвитку особистості, і вони не можуть бути позбавлені або обмежені.

На мою думку, держава має гарантувати дотримання цих прав і свобод, оскільки вони є невід'ємною частиною кожної людини. Термін "непорушність" використовується для підкреслення важливості цих прав та свобод і показує, що будь-яке їх порушення є неприпустимим.

Принцип рівності перед законом є гарантією того, що всі громадяни мають однакові права і можуть користуватись ними без будь-якої форми дискримінації. Цей принцип забороняє позбавлення кого-небудь прав через расову, національну, релігійну або соціальну приналежність. Рівність перед законом сприяє стабільності і справедливості в суспільстві, а також сприяє розвитку демократії та правової держави [1].

Щодо наступного конституційного принципу – принципу єдності конституційних прав і обов'язків людини і громадянина, він вказує на те, що у кожної людини і громадянина є як права і свободи, так і обов'язки. Цей принцип відображає той факт, що кожна особа має свої права, які їй гарантуються, але вона також зобов'язана виконувати свої обов'язки перед суспільством. Побудова сильного та демократичного суспільства можлива тільки за умови дотримання цього принципу і виконання всіма громадянами їх прав і обов'язків.

Невичерпність прав і свобод означає, що перелік, який міститься в Конституції України, не є вичерпним. Це означає, що він не обмежений лише правами і свободами, які зазначені в Конституції України. Таким чином, законодавець заздалегідь передбачив можливість розвитку нових прав і свобод та їх включення до цього переліку [2, с.47].

Останнім конституційним принципом конституційно-правового статусу людини і громадянина є принцип гарантованості прав і свобод. Цей принцип відображений у частині 2 статті 22 Конституції України, де зазначається, що держава має забезпечити гарантії дотримання прав і свобод кожної людини. Це означає, що кожна людина повинна мати можливість вільно, за своїм розсудом і власних інтересах формувати свою поведінку з метою забезпечення гідного існування та нормального розвитку.

Проблема реалізації принципів конституційно-правового статусу особи виникає у зв'язку з різними факторами, які можуть обмежувати чи

порушувати права та свободи людини. Вважаю, що найпоширенішими є : недостатня правова культура та освіта, оскільки низький рівень правової культури серед населення може призводити до незнання прав та обов'язків, що позначається на їх реалізації. Брак освіти з питань прав людини та недоступність інформації про правові гарантії можуть стати перешкодою для повноцінної реалізації прав особи.

Наступною проблемою є корупція та недотримання закону. Відсутність ефективних механізмів протидії корупції і недотримання закону може призводити до порушення прав особи. Недостатня незалежність судової системи, зловживання владою та непрозорі процедури можуть ставити під загрозу правовий статус особи.

Наявність дискримінації на підставі раси, статі, релігії, національності, інвалідності або інших характеристик також може обмежувати права та свободи особи. Нерівність у доступі до освіти, праці, медичних послуг та інших ресурсів також може позначитися на реалізації прав особи.

Отже, принципи правового статусу людини і громадянина є важливими елементами, які забезпечують належне здійснення прав та обов'язків. Їх перелік не є вичерпним, проте важливим моментом є їх дотримання, яке на практиці має свої недоліки: недостатнє законодавче врегулювання, корупція, дискримінація тощо.

Список використаної літератури:

1. Кириченко Д.Р. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. *Основні права людини і громадянина в умовах глобалізації*. Київський національний університет технологій та дизайну, 2022.
2. Охотнікова О. М. Деякі питання щодо конституційно-правового статусу людини і громадянина України. *Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти (частина II): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 12-13 лютого 2020 року*. – Львів: Львівський науковий форум, 2020. – 64 с. (2020): 48.

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У СУДОЧИНСТВІ

Дутчак Антон Ігорович

магістр права, Чернівецький національний

університет ім. Ю. Федьковича

ORCID: 0009-0002-2651-5902

Науковий керівник: Гаврилюк Руслана Олександрівна

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри

публічного права, Чернівецький національний

університет ім. Ю. Федьковича

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3612

Постановка проблеми. Принцип юридичної визначеності належить до ряду найфундаментальніших цінностей права. Наразі він входить у якості окремого елементу до більш широкого за змістом принципу верховенства права [1]. Принцип юридичної визначеності відомий ще з римського права як **res judicata**. Він означав тоді остаточність судового рішення. Наразі його зміст надзвичайно розширився і збагатився. Він охоплює собою усю правову дійсність – від правотворчості до правозастосування, в тім числі і систему судочинства. Зокрема, він продовжує залишатися одним з визначальних критеріїв його справедливості. Наразі в умовах справжньої турбулентності права особливий інтерес являє собою практика Верховного Суду по укоріненню принципу юридичної визначеності у судочинстві України, зокрема, правові позиції Верховного Суду щодо зменшення юридичної невизначеності.

Виклад основних результатів дослідження. Принцип юридичної визначеності належить за його природою до числа ідеальних юридичних конструкцій, тому у дійсності повна юридична визначеність неможлива апріорі. Адже суспільні відносини, що врегульовуються правом, мають процесуальну природу, а юридична норма як модель правової поведінки наділена статичною природою. Тому насправді у правозастосуванні переслідується мета зменшення правової невизначеності. Неоціненний досвід в останньому має Верховний Суд.

Зокрема, у рішенні Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 26.10.2020 р. (справа №9901/72/19) особливу увагу було звернуто на **загальноприйняті правила подолання судами колізій** як дієвий інструмент зменшення правової невизначеності у процесі судочинства. Причинами юридичних колізій, як відомо, є наявність протиріч між юридичними нормами. КАС у цьому рішенні звернув увагу на змістовий і темпоральний способи подолання таких колізій.

Змістові колізії, як зазначив КАС, пов'язані з наявністю загальних, спеціальних і виняткових юридичних норм. У випадках розбіжностей загальних та спеціальних (виняткових) юридичних норм, відповідно до правової позиції КАС, належить керуватися принципом **lex specialis derogate generali**. Його квінтесенція зводиться до того, що спеціальна юридична норма має перевагу над загальною юридичною нормою. У випадках, коли юридичні норми актів рівної юридичної сили пропонують різні моделі правового регулювання, при їх застосуванні перевагу належить надавати юридичній нормі, що регулює вужче коло суспільних відносин [2]. Це, знову ж таки, спеціальна юридична норма.

До речі, саме такий підхід Верховний Суд застосував у його постанові в справі №807/257/14 від 29 січня 2019 р. [3].

В підсумку у своєму рішенні від 26 жовтня 2020 р. КАС резюмував, що судам різних видів юрисдикції належить застосовувати у їх практичній діяльності наступні класичні для практичної юриспруденції формули (принципи): «закон пізніший має перевагу над давнішим» (*lex posterior derogate priori*); «закон спеціальний має перевагу над загальним» (*lex specialis derogate generali*); «закон загальний пізніший не має переваги над спеціальним давнішим» (*lex posterior generalis non derogate priori specialis*)» [1]. При цьому КАС особливо наголосив, що у разі незастосування судом цих принципів (формул) за обставин, коли їх застосування є необхідним, принцип верховенства права втрачає свою дієвість.

В Ухвалі Великої Палати Верховного Суду від 2.09.2020 р. (справа №0306/7567/12) було обґрунтовано висновок, що дієвим інструментом зменшення правової невизначеності є також **застосування аналогії права**. Юридична колізія виникла перед самим Верховним Судом у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ)

від 11.06.2020р. №7-р/2020, яким статтю 375 Кримінального кодексу України було визнано неконституційною та передбачено втрату нею чинності через шість місяців з дати ухвалення цього рішення. Таке відтермінування було пов'язане з потребою надання вітчизняному законодавцю часу для приведення неконституційної норми у відповідність до Конституції України [4].

Як зазначив Верховний Суд, визнання вищезазначеної норми неконституційною анулювало підстави для обґрунтування висновків Суду щодо її застосування. Водночас Верховний Суд з урахуванням відтермінування втрати чинності цією нормою виявився позбавленим можливості приймати будь-які рішення, пов'язані зі статтею 375 Кримінального кодексу України, а тому він визнав за необхідне провадження у справі зупинити до остаточно втрати чинності цією статтею чи приведення її Верховною Радою України у відповідність із Конституцією України.

Оскільки Кримінальним процесуальним кодексом України відповідної ситуації не було передбачено у якості підстави для зупинення подальшого провадження у справі, Велика Палата Верховного Суду визнала за необхідне і водночас можливе застосувати аналогію права [4]. Така можливість передбачена ч.6 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу України. У ній, зокрема, йдеться про те, що коли положення цього Кодексу не регулюють безпосередньо чи неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, слід застосовувати передбачені ч. 1 ст. 7 КПК загальні засади кримінального провадження [5].

При цьому Велика Палата Верховного Суду у якості одного з аргументів такого свого рішення зіслалася також на те, що як слідує із ч. 2 ст. 280 КПК України, вітчизняний законодавець відносить до підстав зупинення провадження у справі судом обставини, що мають тимчасовий характер і водночас в період їх існування вони перешкоджають вирішенню справи по суті по суті [4].

У Постанові Великої Палати Верховного Суду від 27 листопада 2019 року (справа №629/847/15-к) було обґрунтовано висновок про те, що зменшенню правової невизначеності сприяє також **застосування аналогії закону**. Підставою для цього висновку Верховного Суду стали результати порівняльно-правового аналізу юридичних норм усіх

процесуальних кодексів України, відповідно до яких здійснюються передачі проваджень об'єднаній палаті з метою відступу від попередніх висновків щодо застосування норм права в подібних відносинах.

Зокрема, Велика Палата Верховного Суду зазначила, що у зв'язку з використанням в ч. 2 ст. 434-1 КПК України словосполучення «іншої об'єднаної палати», а не «об'єднаної палати», про що йдеться в ГПК України, ЦПК України і КАС України, з'явилась прогалина стосовно вирішення питання про передачу справи колегією суддів чи палатою на повторний розгляд об'єднаної палати задля відступу від її попереднього висновку стосовно застосування норми права в подібних правовідносинах у випадках, якщо його раніше було ухвалено тією ж об'єднаною палатою. В такому випадку ч. 6 ст. 9 КПК України, як зазначив Верховний Суд, допускає застосування аналогії в кримінальному провадженні [6].

При цьому Велика Палата Верховного Суду наголосила, що відсутність у ст. 434-1 КПК України механізму для відступу від попереднього правового висновку, зробленого у рішенні об'єднаної палати, є нічим іншим як правовою прогалиною, вирішення якої має суттєве значення для формування практики суду касаційної інстанції. Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що усунення даної прогалини можливе внаслідок застосування аналогії норм кримінального процесуального закону (аналогії закону), якими регламентується порядок передачі кримінального провадження у випадку необхідності відступу від попереднього висновку палати, яка раніше сформулювала свій правовий висновок.

Висновки. Важливим атрибутом дотримання принципу юридичної визначеності у судочинстві є зменшення правової невизначеності. Ефективними інструментами цього, відповідно до правових позицій Верховного Суду, є дотримання під час судочинства правил подолання юридичних колізій, а також застосування аналогії права та аналогії закону.

Література:

1. Верховенство права. Доповідь схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року). Право України. 2011. №10. С. 168-184.

2. Рішення КАС у складі ВС від 26 жовтня 2020 року, справа № 9901/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93404515>
3. Постанова Верховного Суду від 29 січня 2019 р. у справі №807/257/14. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_29_01_2019_roku_u_sprav_i_807_257_14/
4. Ухвала Великої Палати ВС від 2 вересня 2020 року, справа №0306/7567/12. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/91460914>
5. Кримінальний процесуальний кодексу України. Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI із змінами та доповн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Постанова Великої Палати ВС від 27 листопада 2019 року, справа № 629/847/15-к. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/86105184>

ПЕРЕБУДОВА ВІДНОСИН ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ І ДЕРЖАВИ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Дутчак Остап Ігорович
магістр права, Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича
ORCID: 0009-0009-5375-1469

Науковий керівник: Гаврилюк Руслана Олександрівна
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
публічного права, Чернівецький національний
університет ім. Ю. Федьковича

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3611

Постановка проблеми. Довоєнному податковому праву України, як неодноразово відзначалося у вітчизняній науці податкового права, був властивий карально-жертвний характер відповідальності платників податків й інших контрагентів держави за порушення ними її податкового законодавства. Саме вищезазначені відносини юридичної відповідальності платників податків перед Українською державою виявилися найбільшим гальмом на шляху впровадження політики взаємного партнерства держави

і платників податків на початку російсько-української війни. Тому карально-жертвні відносини юридичної відповідальності між українською державою та платниками податків стало вкрай необхідним якомога швидше змінити на ціннісно протилежні їх відносини стійкого стратегічного партнерства з метою спільного захисту Вітчизни і відсічі ворогу.

Виклад основних результатів дослідження. Загальним вектором перебудови Українською державою вищезазначених відносин, як і її податкового законодавства в цілому, стала їх лібералізація. Першим кроком у системі цих заходів став Закон України №2118-IX від 3 березня 2022 р. На основі врахування вітчизняним законодавцем форсмажорних обставин воєнного стану цим Законом було запроваджено щодо платників податків юридичну конструкцію звільнення їх від відповідальності, передбаченої Податковим кодексом України в разі неможливості виконання ними своїх обов'язків у сфері дотримання передбачених чинним законодавством держави строків сплати податків і зборів, подання звітності, реєстрації у відповідних реєстрах податкових чи акцизних накладних, розрахунків коригування звітності, подання електронних документів, які містять дані щодо фактичних залишків паливно-мастильних матеріалів і обсягів їх обігу чи спирту етилового тощо. Цим же актом законодавець передбачив, що платники податків зобов'язані виконати їх вищезазначені обов'язки впродовж трьох місяців з часу припинення чи скасування воєнного стану в Україні [1]. Пізніше вітчизняний законодавець диференціював цей термін між різними групами платників податків [2].

Ще однією інновацією принципового значення для реформування відносин юридичної відповідальності за податкові правопорушення в умовах воєнного стану стало запровадження Законом України №2118-IX від 3 березня 2022р. мораторію на проведення контролюючими органами податкових перевірок. «Податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються» [1], – зазначалося у Законі. Однак уже менше ніж через півмісяця з часу введення повного мораторію на податкові перевірки законодавцем держави були повернуті фактичні і камеральні перевірки в разі бюджетного відшкодування ПДВ.

Цілий ряд новацій у лібералізацію відносин податкової відповідальності платників податків в умовах воєнного стану вніс

Закон України №2260-IX від 12.05.2022 р. Ним, зокрема, було передбачувано, що у разі відсутності в платника податків під час дії воєнного, надзвичайного стану можливості вчасно виконати свій податковий обов'язок щодо дотримання сплати ними податків і зборів, подання звітності, реєстрації у відповідних реєстрах податкових чи акцизних накладних, розрахунків коригування, а також подання електронних документів, передбачених чинним законодавством, платники податків звільняються від передбаченої ПКУ відповідальності з обов'язковим виконанням цих обов'язків впродовж шести місяців після припинення (скасування) воєнного стану в Україні. Аналогічна преференція надавалася платнику податків і стосовно його філії, представництва, відокремленого або іншого структурного підрозділу [3]. Цій нормі було надано зворотної сили, з 24 лютого 2022 р. до дня набрання чинності Законом України №2260-IX, за умови реєстрації такими платниками податків податкових накладних і розрахунків коригування в ЄРПН до 15.07.2022р., подання податкової звітності до 20.07.2022 р. і сплати податків і зборів не пізніше 31.07.2022 р. [3]. Така новація відповідає інтересам платників податків і держави, вимогам принципу справедливості податкового права.

Чи не найскладніші випадки у царині юридичної відповідальності за податкові правопорушення для їх справедливого вирішення, особливо в умовах воєнного стану, як переконує вітчизняна судова практика, пов'язані з проблемами документального підтвердження витрат, що мають місце у професійній діяльності платників податків та пов'язані із їх включенням останніми до податкової знижки. Майже щоразу у таких випадках принцип справедливості податкового права наражається на безпеку його потенційних порушень як з боку контролюючих органів, так і платників податків. Тому кроком принципового значення для цивілізованого подолання цієї дилеми має новела Закону України №2520-IX від 15.08.2022 р., відповідно до якої для документального підтвердження витрат, які включаються платниками податків до податкової знижки, контролюючий орган втратив право вимагати від платників податків надання документів чи їх копій, що містяться в автоматизованих інформаційних та довідкових системах, реєстрах, базах даних органів державної влади або органів місцевого самоврядування, інформація з яких може безоплатно оприлюднюватися контролюючими

органами за потреби відповідно до ПКУ, а також міститься в інформаційних базах даних центрального органу державної влади, який реалізує податкову політику [4].

Нарешті вітчизняний законодавець звільнив Законом України №2836-IX усіх платників податків від нарахування штрафних санкцій та пені у разі самостійного виправлення ними, з дотриманням порядку, вимог і обмежень, визначених у ст.50 ПКУ, помилок, які призвели до зменшення податкового зобов'язання у податкових періодах, що припадають на час дії воєнного стану в Україні [8]. В той же час Верховна Рада України вдалася у цьому Законі і до протилежного підходу в царині юридичної відповідальності за податкові правопорушення. Зокрема, ним було встановлено, що нараховані і сплачені чи стягнуті в період з 01.08.2022 р. до моменту набрання чинності Законом №2720-IX щодо особливостей оподаткування діяльності з торгівлі валютними цінностями у готівковій формі суми штрафних санкцій і пені за несплату чи невчасну сплату податку на доходи фізичних осіб і військового збору з сум доходів, зазначених у податковій звітності, що була подана вчасно, не підлягають поверненню на поточний рахунок платника податків і не спрямовуються на погашення його грошового зобов'язання з інших податків [5]. Такий двоякий підхід законодавця до встановлення неоднакових правових режимів оподаткування для різних типів об'єктів податкового права не суперечить ст. 24 Конституції України, оскільки Конституція забороняє дискримінацію суб'єктів права, а не його об'єктів.

Висновки. Квінтесенцію якісних перемін у системі відносин юридичної відповідальності платників податків за вчинені ними порушення податкового права і держави складає їх всебічна та глибока лібералізація. У найбільшій мірі вона проявилася в широкому і послідовному наданні державою преференцій з відносин юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені платниками податків на об'єктах, що одержали пільговий режим оподаткування на період дії воєнного стану в Україні. Це відповідає принципу справедливості податкового права. Також виходячи із цього ж принципу, держава з метою максимального збільшення грошових надходжень у Державний бюджет України, застосувала протилежний підхід до трансформації правового режиму юридичної відповідальності за податкові правопорушення

суб'єктів податкового права, підприємницька діяльність яких здійснювалась на об'єктах податкового права, умови функціонування яких війна критично не змінила. Такий двоякий підхід законодавця до встановлення протилежних правових режимів юридичної відповідальності платників податків, які здійснювали їх комерційну діяльність на різних типах об'єктів податкового права, не суперечить ст. 24 Конституції України, оскільки нею заборонена дискримінація суб'єктів права, а не об'єктів правового регулювання.

Література:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Закон України № 2118-IX від 3 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#n5>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#n2>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану. Закон України №2260-IX від 12.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#n5>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Закон України №2520-IX від 15.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2520-20#n2>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України. Закон України №2836-IX від 13.12.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#n5>

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Калюжна Світлана Вікторівна

доктор філософії спеціальності 081 «Право»,

доцент кафедри міжнародних відносин

Сумського національного аграрного університету

ORCID: 0000-0002-4704-468X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3614

Дослідження у межах цієї теми є актуальним, оскільки його проблематика відповідає напряму наукових розвідок, визначеному в Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 березня 2019 року № 722 [1] (Ціль № 16) та спрямовується на вирішення завдання 16.7 – підвищення ефективності державної влади та органів місцевого самоврядування, яке закріплено у положеннях відповідної Національної доповіді щодо Цілей сталого розвитку.

Вважаю за необхідне зазначити, що одним із видів компетентності в умовах розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки постає цифрова компетентність, якою мають володіти і посадові особи ОМС України. Щодо розвитку цифрової компетентності, зокрема, посадових осіб ОМС України, варто зазначити, що Постановою КМУ від 10 березня 2021 р. № 184 [2] затверджено Положення про Єдиний державний веб-портал цифрової освіти «Дія. Цифрова освіта». Зокрема, Положення вводить в обіг такі поняття [2]: 1) цифрова грамотність – здатність людини використовувати цифрові технології в сучасному цифровому суспільстві [2]; 2) цифрова освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність особи з метою отримання знань, умінь та навичок або їх вдосконалення протягом життя з використанням цифрових технологій, комп'ютерів, інших електронних носіїв, функціональні можливості яких дають змогу використовувати Веб-портал цифрової освіти [2]. Суб'єктами Веб-порталу цифрової освіти є також ОМС України, які розміщують освітні матеріали на Веб-порталі цифрової освіти безоплатно.

Варто підкреслити, що у розвиток цього напрямку, Розпорядженням КМУ від 3 березня 2021 р. № 167-р було схвалено Концепцію розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації [3]. Серед іншого, Концепція містить визначення терміну «цифрова компетентність» – як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [3]. У свою чергу, поняття «інформаційно-комунікаційної компетентності» міститься у Законі України «Про освіту» і розглядається як одна з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [4]. До речі, 17 січня 2018 року схвалено оновлену редакцію ключових компетентностей для навчання впродовж життя – Рекомендація 2018/0008 (Nle) Європейського Парламенту та Ради [5], в якій цифрова компетентність визнана однією з восьми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян ЄС.

Таким чином, виникає нагальна потреба у впровадженні ОМС України Концепції розвитку цифрових компетентностей [3], що є, безумовно, пріоритетним напрямом удосконалення реалізації інформаційно-правового статусу зазначених органів. Таким чином, слід дійти висновку, що для різноманітних ОМС України починають з'являтися ефективні правові та технічні інструменти, які дозволяють зазначеним органам належним чином реалізовувати свій статус суб'єкта інформаційного права.

Література:

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722 / 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019> (дата звернення: 02.06.2023).
2. Питання Єдиного державного веб-порталу цифрової освіти «Дія. Цифрова освіта» : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2021 № 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/184-2021-%D0%BF> (дата звернення: 08.06.2023).

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/167-2021-%D1%80> (дата звернення: 08.06.2023).
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 10.06.2023).
5. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018 - Цифрова компетентність. URL: <https://goo.su/4SF5>» (дата звернення: 10.06.2023).

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ДОГОВІРНА ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Карпенко Сергій Русланович
кандидат філософських наук, докторант
кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0009-0004-7736-2525

Науковий керівник: Макушев Петро Васильович
доктор юридичних наук, професор,
Університет митної справи та фінансів

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3595

Однією з найбільш перспективних, на наш погляд, змішаних договірних форм державно-приватного партнерства в космічній галузі України – договір про трансфер технологій. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» передбачає форми передачі об'єктів інтелектуальної власності як від державних суб'єктів приватним, так і навпаки, за допомогою комплексу договорів, визначених у главі 75 ЦК України, зокрема ліцензійного договору, договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності тощо, з обов'язковим врахуванням умов, визначених в ст. 19 зазначеного закону [1]. Про використання трансферу

технологій як комплексного механізму публічних та приватних відносин для досягнення публічно корисної мети, а не простої передачі об'єкта космічної діяльності, які містять в собі об'єкти інтелектуальної власності за плату, свідчить визначена ч. 2 ст. 20 цього закону можливість укладення додаткових договорів, предметом яких є: гарантії осіб, які передають технології та їхні складові, стосовно можливості досягнення економічних показників і виробництва продукції із застосуванням цих технологій та складових, гарантії осіб, які передають технології та їх складові, стосовно конфіденційності та нерозголошення інформації третім особам, проведення комплексу інженерних, екологічних або інших робіт, необхідних для застосування технологій та їхніх складових, а також обслуговування обладнання.

Необхідно також відзначити, що текст даного закону не спрямований на створення умов для стимулювання співпраці державних та приватних суб'єктів, предметом діяльності яких є створення та впровадження об'єктів космічної діяльності, які містять в собі об'єкти інтелектуальної власності. По-перше, незважаючи на те що в ч. 6 ст. 11 декларується, що технології та/або їхні складові, створені або придбані за бюджетні кошти, використовуються переважно на території України, текст закону орієнтовано в основному на іноземного інвестора, що чітко видно зі змісту ст. 5, де одним з напрямків міжнародного співробітництва є залучення іноземних інвестицій, а також ст. 14, якою зазначено, що державні експертизи створених за бюджетні кошти технологій проводяться у випадку їхньої передачі юридичним особам, що зареєстровані в інших країнах, або фізичним особам-іноземцям чи особам без громадянства. Останню умову слід розглядати і як спрощення умов трансферу технологій для вітчизняних інвесторів, але передавання такого специфічного об'єкту без визначення його ціни навряд чи можна визнати економічно доцільним.

Наступною підставою проведення державної експертизи технологій є проведення закупівлі за бюджетні кошти, тобто законодавець орієнтує на співпрацю поза межами державно-приватного партнерства в космічній галузі України, якщо, звичайно, не враховувати визначених ст. 6 закупівель у межах державно-приватного партнерства в космічній галузі України, що для іноземного партнера взагалі буде незрозумілою формою договірної взаємодії. Незважаючи на те, що серед суб'єктів відносин

у сфері трансферу технологій, визначених у ст. 3 аналізованого закону, визначено юридичні особи, незалежно від форми власності, ст. 11 відповідного Закону, що регулює порядок передачі технологій за бюджетні кошти, замовниками визначаються органи державної влади, Національна академія наук України та галузеві академії наук. Єдиний можливий варіант набуття майнових прав приватними суб'єктами згідно з цією статтею є створення складових технологій спільно за рахунок власних коштів підприємств, наукових установ, організацій, вищих навчальних закладів, фізичних осіб та бюджетних коштів. Майнові права на даний об'єкт розподіляються на підставі договору про їхнє створення та використовуються за умовами договору про їхній трансфер [2]. Вказана форма співпраці може бути повністю охоплена такою договірною формою державно-приватного партнерства в космічній галузі України, як договір про спільну діяльність. Якщо перевести питання управління технологіями, створеними за державний бюджет, із сфери загальних визначень у площину космічної діяльності забезпечити таку форму співпраці. На підставі ч. 5 ст. 13 Закону України «Про космічну діяльність» з метою забезпечення функціонування, збереження та подальшого розвитку унікальних об'єктів космічної діяльності запроваджується Державний реєстр унікальних об'єктів космічної діяльності, а також встановлюється державний нагляд за їхнім станом, використанням та здійснюються відповідні заходи підтримки цільового фінансування цих об'єктів згідно з порядком, встановленим Кабінетом Міністрів України [3]. На виконання цієї норми було прийнято Порядок включення об'єктів до реєстру за ініціативою зацікавлених підприємств Державним космічним агентством України [4], проте лише цим правове забезпечення публічного управління ними й обмежується.

Таким чином, державно-приватне партнерство в космічній галузі України у формі трансферу космічних технологій могло б стати механізмом практичної реалізації об'єктів космічної діяльності, які містять в собі об'єкти інтелектуальної власності, на утримання яких у держави не вистачає фінансування, для чого необхідно лише прописати умови і порядок трансферу, які б обопільно задовольняли інтереси державного та приватного партнерів, при цьому орієнтуючись більше на внутрішнє, ніж на іноземне інвестування за такою формою державно-приватного партнерства в космічній галузі України.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. URL.: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
2. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
3. Про космічну діяльність : Закон України від 15 листопада 1996 р. № 502/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%1%80>.
4. Про заходи щодо забезпечення функціонування, збереження та подальшого розвитку унікальних об'єктів космічної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 2000 р. № 404. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2000-%D0%BF>.

ЩОДО КРИТЕРІЇВ КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Карпенко Сергій Русланович
кандидат філософських наук, докторант
кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0009-0004-7736-2525

Науковий керівник: Макушев Петро Васильович
доктор юридичних наук, професор,
Університет митної справи та фінансів

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3602

Висока ефективність реалізації завдань адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства в космічній галузі України залежить від багатьох факторів, серед яких особливого значення набуває наявність в державі сучасної дієвої системи його суб'єктів,

належного рівня підготовки та підвищення кваліфікації відповідних фахівців, а також інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності. Від того, який обсяг і характер компетенції мають органи виконавчої влади, їх поділяють на: органи загальної компетенції, органи галузевої компетенції та органи спеціальної (функціональної) компетенції. Так, органи загальної компетенції - це органи, які в межах підвідомчої їм території здійснюють публічне управління та координацію всіх або більшості підпорядкованих чи підконтрольних їм органів галузевої або спеціальної (функціональної) компетенції [1, с. 260]. Вони несуть відповідальність за стан справ на відповідній території (на всій території України, території АРК, області, району, міста). Тому вони здійснюють загальне керівництво та координацію діяльності органів галузевої і функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів. До органів загальної компетенції належать: Кабінет Міністрів України, Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації.

Органи галузевої компетенції реалізують державну політику у відповідній галузі. Галузь – це поєднання об'єктів публічного управління під керівництвом відповідного органу виконавчої влади за ознаками виробничої єдності незалежно від їх географічного розташування. Органами галузевої компетенції є: міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні підприємства, установи, інші структури й тим самим керують певною галуззю, а також місцеві органи цих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Адміністративну реформу спрямовано на зміни в побудові системи міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади. Вона передбачає перехід до використання функціонального принципу утворення міністерств у поєднанні з галузевим принципом у тому разі, якщо це зумовлено специфікою відповідних секторів адміністративно-правового регулювання та поточним станом соціально-економічного розвитку держави [2, с. 34]. Окремі міністерства можуть бути багатогалузевими або надгалузевими (наприклад, охоплювати такі галузі, як промисловість, сільське господарство, транспорт і зв'язок, енергетика).

Органи спеціальної (функціональної) компетенції забезпечують реалізацію державної політики в певній сфері, здійснюють керівництво

з питань, які мають загальний характер для всіх або багатьох галузей господарства, соціально-культурного будівництва.

Залежно від порядку розв'язання підвідомчих питань, органи виконавчої влади поділяють на єдиноначальні та колегіальні. На чолі єдиноначального органу стоїть одна особа – керівник, який має право особисто приймати рішення з усіх основних питань компетенції цього органу. Єдиноначальність забезпечує оперативність керівництва, використання індивідуальних здібностей та досвіду керівників і водночас підвищує їх персональну відповідальність, оскільки на особу керівника лягає відповідальність за діяльність усього органу публічного управління [3, с. 284]. До єдиноначальних належить абсолютна більшість органів виконавчої влади: міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, а також місцеві органи виконавчої влади. Проте і в єдиноначальних органах для вирішення найважливіших проблем створюють колегіальні органи (колегії, науково-технічні, техніко-економічні ради тощо). Вони виконують допоміжні, консультативні функції, оскільки їх рішення затверджуються рішенням керівника або втілюються в життя через рішення свого керівника.

На чолі колегіального органу стоїть група осіб, які входять до складу даного органу, тобто їх становище є організаційно і юридично оформленим. Головні питання, що віднесені до компетенції даного органу, обговорюють і розв'язують на засіданнях колективно. Для винесення рішення з обговорюваного питання необхідно мати кворум. Рішення в колегіальних органах найчастіше приймаються абсолютною більшістю голосів [4, с. 375], тобто якщо за дане рішення проголосувало більше половини присутніх членів органу. Як правило, це пов'язано з великим обсягом їх компетенції та широкими завданнями керівництва, які стосуються багатьох галузей і функцій публічного управління. Колегіальність дозволяє правильно вирішувати найскладніші питання керівництва за участю фахівців, із використанням їх досвіду. Саме тому до колегіальних органів, насамперед, належать: Кабінет Міністрів України та Рада міністрів АРК, а також деякі інші органи. Але й у цих органах колегіальність доповнюється єдиноначальністю керівників, які особисто розв'язують окремі оперативні організаційні питання діяльності очолюваного ними органу.

У залежності від предмета спрямованості компетенції, органи виконавчої влади поділяють на: органи управління господарським виробництвом, економікою та галуззю соціального обслуговування (промисловістю, сільським господарством, транспортом, зв'язком, внутрішньою торгівлею, житлово-комунальним господарством і побутовим обслуговуванням населення); органи публічного управління соціальним розвитком і культурою (освітою, охороною здоров'я, фізичною культурою та спортом, розвитком науки, культури, соціальним забезпеченням); органи публічного управління в адміністративно-політичній сфері (обороною, державною безпекою, внутрішніми справами, юстицією, зовнішніми зносинами) і органи міжгалузевого управління, які здійснюють окремі функції (ціноутворення, статистики, фінансового регулювання, стандартизації, сертифікації тощо). Якщо ж брати за критерій класифікації становище та місце в системі органів виконавчої влади, то їх поділяють на вищі та нижчі. Так, обласна державна адміністрація буде нижчою відносно Кабінету Міністрів України, але вищою відносно районної державної адміністрації. Звідси – підпорядкованість, підконтрольність, підзвітність нижчих органів перед вищими, обов'язковість рішень вищих органів до виконання нижчими.

Стосовно суб'єктів адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства в космічній галузі України важливою обставиною є з'ясування питання про їх компетенцію. Адже визначення компетенції цих суб'єктів та її юридичне закріплення має важливе науково-практичне значення, оскільки відсутність чіткої регламентації прав і обов'язків може призвести до порушення законності, зниження рівня виконавської дисципліни, безвідповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків та прийнятих управлінських рішень. Представники юридичної науки поняття компетенції суб'єкта адміністративно-правового регулювання і досі вважають дискусійним як за формою, так і за змістом.

За характером компетенції органи виконавчої влади поділяються на органи загальної, галузевої та спеціальної (функціональної) компетенції. Органи загальної компетенції – це органи, які в межах підвідомчої їм території здійснюють адміністративно-правове регулювання (управління та координацію) підконтрольних їм органів галузевої або спеціальної (функціональної) компетенції. Вони несуть відповідальність за стан справ на відповідній території (України, області, району або міста).

Прикладами органів загальної компетенції є Кабінет Міністрів України та місцеві державні адміністрації. Органи галузевої компетенції реалізують державну політику у відповідній галузі. Таким органами є міністерства, на які покладається визначення пріоритетних напрямків розвитку відповідної сфери, забезпечення нормативно-правового регулювання в визначеній сфері тощо. Органи спеціальної (функціональної) компетенції забезпечують реалізацію державної політики в одній або декількох сферах шляхом надання адміністративних послуг, державного нагляду (контролю), узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій стосовно вдосконалення нормативно-правових актів.

Отже, ми вважаємо, що класифікація суб'єктів адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства в космічній галузі України повинна базуватися на загальновизнаному в теорії публічного управління їх поділі на органи загальної, галузевої та спеціальної (функціональної) компетенції. В основу даної класифікації слід покласти обсяг і характер їх повноважень щодо об'єктів космічної діяльності, суб'єктів державно-приватного партнерства та функцій адміністративно-правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Дніпров О. Компетенція як елемент правового статусу органів виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 257-262.
2. Георгієвський Ю. В. Про визначення компетенції органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування як правового явища. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2016. Вип. 21. С. 34-36.
3. Грінь А. А. Становлення інституту дискреційних повноважень органів виконавчої влади як індикатор розвитку правової системи. *Альманах права*. 2016. Вип. 7. С. 283-286.
4. Могілевський Л. В. Роль центральних органів виконавчої влади у сфері видання нормативно-правових актів підзаконного характеру. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 16. С. 373-380.

БОРОТЬБА З ПОДАТКОВИМ УХИЛЕННЯМ: ПРОБЛЕМА НЕДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНТРОЛЮ ТА ВИКРИТТЯ ПОДАТКОВИХ ШАХРАЙСТВ

Комашко Станіслав Володимирович

*студент ОС «Магістр» Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник: Житник Юлія Валеріївна

асистент кафедри фінансового права,

Навчально-наукового інституту права

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор філософії в галузі права (PhD)*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3599

Боротьба з податковим ухиленням є важливим завданням для будь-якої країни, оскільки недекларування доходів та податкові шахрайства позбавляють державний бюджет значних коштів, необхідних для розвитку економіки та забезпечення соціальних послуг.

Ці явища порушують принципи справедливості та рівноправ'я перед законом, оскільки деякі громадяни уникають сплати податків, тоді як інші виконують свої обов'язки.

Однією з причин недекларування доходів є бажання фізичних та юридичних осіб уникнути високих податкових ставок та додаткових обов'язкових внесків.

Люди можуть використовувати різні схеми та методи для хибного представлення своїх фінансових зобов'язань, такі як недекларування доходів, штучне заниження вартості майна чи відтягування активів до офшорних зон. Це створює прогалини в системі оподаткування та призводить до великої втрати державного бюджету.

Для покращення ефективності контролю та викриття податкових шахрайств необхідно вживати комплексних заходів. Одним з найважливіших аспектів є поліпшення системи збору, обробки та аналізу податкової інформації. Впровадження сучасних інформаційних

технологій, автоматизованих систем контролю та обліку може допомогти у виявленні недекларованих доходів та аномалій у фінансовій звітності [1, с. 126].

Додатково, необхідно зміцнювати співпрацю між податковими органами та іншими правоохоронними агенціями для обміну інформацією та обміну даними. Спільні розслідування та обмін інформацією між країнами можуть допомогти виявити складні міжнародні схеми ухилення від оподаткування та офшорні операції.

Також важливим є зміцнення правової бази та законодавства щодо боротьби з податковими шахрайствами. Введення суворих санкцій та відповідальності за недотримання податкових обов'язків може стати ефективним стримувальним фактором для потенційних порушників. Запровадження механізмів для інформування громадян про важливість правильного декларування доходів та наслідків невиконання цих обов'язків також може сприяти зменшенню податкових шахрайств.

Додатково, розвиток міжнародного співробітництва та участь в міжнародних ініціативах, таких як Глобальний форум з обміну інформацією про фінансові рахунки (Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes), можуть допомогти в обміні даними та спільному боротьбі з податковими ухиленнями на глобальному рівні [2, с. 78].

Варто звернути увагу на значення податкової освіти та свідомості серед громадян. Налагодження масової інформаційної кампанії та проведення навчальних заходів щодо правил декларування доходів та податкових обов'язків можуть допомогти змінити свідомість громадян щодо важливості платити податки. Податкова культура повинна бути вирощена на рівні суспільства, щоб громадяни розуміли важливість сплати податків для розвитку своєї країни.

Також, сприяння розвитку електронного урядування та впровадження електронних систем податкового адміністрування може значно полегшити процес контролю та звітності. Електронні системи можуть автоматизувати процеси збору та аналізу податкової інформації, зменшити можливість людських помилок та зловживань, а також покращити доступ до даних для контролюючих органів [3, с. 92].

Необхідно також забезпечити незалежність та ефективність податкових органів. Забезпечення достатніх ресурсів, кваліфікованого персоналу та відповідної технологічної бази є важливими для успішної боротьби з податковими шахрайствами.

Підвищення професійного рівня працівників податкової служби, їх незалежність та недоторканність грають ключову роль у забезпеченні ефективного контролю та викриття податкових шахрайств. Незалежність податкових органів від зовнішнього впливу та політичних чинників дозволяє їм діяти безупинно та об'єктивно.

Враховуючи все вищезазначене, ефективна боротьба з податковим ухиленням вимагає комплексного підходу, який включає в себе поліпшення системи збору та аналізу податкової інформації, співпрацю між податковими органами та правоохоронними агенціями, зміцнення законодавства та санкцій, популяризацію правильного декларування доходів та активну участь у міжнародних ініціативах. Тільки такий комплексний підхід може сприяти покращенню ефективності контролю та викриття податкових шахрайств. Продовження реформ і модернізація системи оподаткування, посилення контролю та забезпечення прозорості фінансової звітності є необхідними кроками для забезпечення справедливості і розвитку економіки країни.

Література:

1. Десятнюк О. М. Ризики фіскальної політики як загроза макроекономічній стабільності держави / О. М. Десятнюк // Світ фінансів. – 2012. – Вип. 4. – С. 23-32.
2. Десятнюк О. М. Теоретичні постулати практичної розбудови податкової системи в умовах ризиків / О. М. Десятнюк // Світ фінансів : наук. журнал ТНЕУ. – 2011. – Вип. 3. – С. 31-38.
3. Десятнюк О. М. Домінанти мінімізації податкових втрат : монограф. / О. М. Десятнюк, М. М. Фільо. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 262 с

ПРАВО НА ОСВІТУ ТА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Самойленко Родіон Сергійович

*студент першого курсу очної форми здобуття освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
081 “Право” освітньої програми “Право”*

*Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Сінькевич Олена Василівна
доктор юридичних наук, професор
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3603

Війна впливала і продовжує впливати на всі сфери життєдіяльності людини і громадянина в Україні: від економіки до освіти. Незважаючи на ту мужність, з якою Український народ бореться проти окупантів, соціальне життя українців в тилу зазнає так само суттєвих змін в умовах воєнного стану.

Указом Президента України №64/2022 від 24.02.2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» було введено воєнний стан. В черговий раз, 6 лютого 2023 року було підписано Указ Президента України № 58/2023 про продовження воєнного стану на 90 днів.

За цих умов та викликів, які сьогодні постали перед українцями, змінилися механізми реалізації прав та свобод, гарантованих Конституцією України. Право на освіту, як одне з культурних прав, що закріплене у статті 53 Конституції, постає одним із наріжних каменів, оскільки чимало суперечок і дискусій точиться стосовно того, якого змістовного наповнення та правової природи треба надавати йому сьогодні. Саме тому вважаємо за необхідне розглянути деякі актуальні аспекти втілення права на освіту в умовах викликів воєнного стану.

Перш за все, з початком воєнних дій перебіг освітнього процесу майже по всій території України було порушено: керівники департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій і керівникам закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти отримали рекомендації від МОН про припинення освітнього процесу в усіх закладах освіти та оголошення канікул на два тижні з метою убезпечення всіх учасників освітнього процесу сьогодні. Лише згодом учні, студенти розпочали навчання у дистанційному форматі. Наступним етапом стало надання дозволу на очне відвідування занять (або ж у змішаній формі), де безпекова ситуація дозволяє це зробити, а здоров'ю і життю громадян ніщо не загрожує.

Однак сьогодні вкрай важливо звернути увагу на інший аспект реалізації права на освіту. Нещодавно у медіа активно форсувалася новина про те, що в Україні чоловікам можуть заборонити вступати до закладів вищої освіти, тобто університетів, мовляв, зараз студентський квиток дає право на відстрочку від мобілізації, а тому цим правом дуже зловживають українці чоловічої статі.

У такій ситуації доцільно звертаємося до законодавства. Конституція України у статті 21 проголошує, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, у статті 24 – громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, а отже, діє принцип заборони дискримінації за статевою ознакою. Водночас стаття 64 Конституції України декларує: конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції.

Таким чином, в Україні воєнний стан дозволяє обмежувати конституційне право на освіту, оскільки статті 53 Конституції України, яка і гарантує це право у вищезазначеному переліку прав і свобод, які не можуть бути обмежені, немає. Вважається, що **якщо дійсно будуть внесені певні зміни в Закон України "Про освіту", то існує вірогідність, що військовозобов'язані чоловіки будуть обмежені**

в праві на освіту, а це означає, що вони не зможуть отримати відстрочку від мобілізації у зв'язку з навчанням.

Наукова, юридична спільнота стверджує, що запровадження таких змін зумовить необхідність внесення змін до Конституції, а їх внесення до завершення дії воєнного стану заборонено. І навіть за умови змін у Законі України «Про освіту» чи Законі України «Про мобілізацію» будуть підстави для розгляду таких змін Конституційним Судом України, що у результаті ймовірно призведе до визнання їх неконституційними.

Окрім цього, право на освіту та повну його реалізацію ускладнюється тим, що українській системі освіти було завдано понад понад 5 млрд доларів збитків, було повністю зруйновано 91 заклад освіти, 923 частково пошкоджені.

Переконані, що ситуація значно поліпшиться, оскільки Кабінет Міністрів України затвердив розпорядженням від 23 лютого 2022 року №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» Стратегію вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Стратегія визначає напрями розвитку системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни та визначає її основні характеристики, що повинні бути сформовані до 2032 року, – бачення. Для реалізації мети цієї Стратегії передбачено стратегічні та операційні цілі та завдання на найближче десятиліття з відповідними показниками (індикаторами) досягнення (виконання), механізм, очікувані результати, заходи щодо проведення моніторингу реалізації цієї Стратегії на кожному етапі та ресурсні потреби.

У Стратегії визначено такі цілі, як ефективність управління в системі вищої освіти, довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти, забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних груп населення, інтернаціоналізація вищої освіти України, привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри.

З огляду на всі вищезгадані особливості та аспекти реалізації конституційного права на освіту в Україну, переконані, що держава у подальшому буде вживати усі можливі заходи для покращення системи освіти в умовах війни, а також післявоєнної відбудови. Досвід, який

набули навчальні заклади та й зрештою Міністерство освіти за більше ніж рік війни, зміна керівництва та нові фахові ідеї забезпечать формування нового інструментарію у подоланні викликів та вирішенні проблем на освітянській ниві та в реалізації фундаментального права на освіту.

Список використаних джерел:

1. Двері зачиняються: в Україні можуть заборонити чоловікам вступати до університетів. URL: <https://focus.ua/uk/economics/561205-dveri-zachinyayutsya-v-ukrajini-mozhut-zaboroniti-cholovikam-vstupati-do-universitetiv>

НОВІ ВИКЛИКИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАВО НА ОДНОСТАТІВІ ШЛЮБИ

Семенець Катерина Миколаївна

студентка магістратури Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Т. Шевченка

ORCID: 0009-0009-6830-4637

Науковий керівник: Черняк Євгенія Валеріївна

доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного права,

Київський національний університет імені Т. Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3594

Криза, пандемія, війна... Сьогодні ці явища є не такими й далекими для громадян держав у різних куточках світу, а особливо для українців, які у нищівній боротьбі проти окупанта відстоюють свої права, свободи, гідність та суверенітет Української держави, у час, коли «наша нація побачила зло найгірше з того, що є в людській природі...» [1, с. 273].

Умови, в яких розвиваються країни і процвітають або ж занепадають нації, безпосередньо торкаються і правової системи. Так, праворозуміння, правосвідомість та правова культура зазнають змін на кожному етапі розвитку суспільства, однак безліч каталізаторів пришвидшують або тим чи іншим чином впливають на перебіг процесу модернізації підходів до розуміння і тлумачення правової норми.

Добре відомо, що такий розвиток суспільства зумовив можливість встановлення нових параметрів відносин між державою і особою, що пов'язувалися б обов'язком держави вживати заходів щодо сприяння забезпеченню прав людини нового зразка і нового формату. Так виникла ідея появи четвертого покоління прав людини [2, с.45-89].

Четверте покоління прав людини розглядають, як правову відповідь на проблеми ХХІ століття. Часто виникнення четвертого покоління прав людини пов'язують із бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, генної інженерії, змінами в суспільних відносинах, що спричинили значну трансформацію законодавства в галузі прав людини та появу правових норм, що регулюють принципово нові аспекти життєдіяльності особистості.

До цього покоління відносять право на доступ до мережі Інтернет, право на життя, вільне від державного втручання за власними релігійними і моральними поглядами, право на зміну статі, штучне запліднення, трансплантацію органів, евтаназію та клонування, одностатеві шлюби.

Саме зараз, на нашу думку, під впливом нових суспільних, державних, соціальних, культурних та політичних викликів формується нове бачення реалізації вищезгаданих прав у законодавствах країн. Адже суспільство чітко заявляє про своє усвідомлене бажання мати повний спектр засобів і інструментів процедурної реалізації прав четвертого покоління. Вбачаємо, що одним із найпроблемніших та найактуальніших прав є право на одностатеві шлюби, оскільки чимало країн почали імплементувати загальнодержавну практику здійснення громадянами права на одностатеві шлюби, де Україна посідає не останнє місце по зацікавленості у даному питанні і бажанні легалізувати такий інститут.

Звернемося до зарубіжного досвіду. 1 квітня 2001 року в Нідерландах набув чинності закон про одностатеві шлюби, а тому країна стала першою у світі, в якій у подібний спосіб шлюб був легалізований. Згодом таку тенденцію перейняли й інші країни, зокрема станом на 2022 рік одностатевий шлюб визнають у понад 30 країнах світу (Іспанія, Бельгія, Франція, Швеція, Данія, Канада, Австралія, Швейцарія). Німеччина дозволила одностатеві партнерства ще у 2001 році, а остаточно легалізувала одностатеві шлюби лише у 2017 році, коли набув чинності так званий «Закон про шлюб для всіх» [3].

Державами, які одними з останніх легалізували одностатеві шлюби, були Чорногорія (2021) та Куба (у 2022 році після національного референдуму, на якому голосували за новий сімейний кодекс, що включав положення про дозвіл на одруження одностатевим парам).

У цьому розрізі не можна залишити без уваги і країни, які проти легалізації одностатевих шлюбів, ба більше, близько 64 держав (майже половина з них в Африці) встановили кримінальну відповідальність за одностатеві стосунки (Нігерія, Уганда). Основними аргументами проти одностатевих шлюбів виступають твердження про те, що шлюб визначається як союз чоловіка та жінки, і зміна цього суперечить природному закону та ризикує підірвати як інститут шлюбу, так і роль сім'ї в утриманні суспільства, а ключова роль релігії як моральної основи суспільства підривається [4].

Що ж стосується України, то Конституція України у статті 21 проголошує, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Водночас стаття 51 декларує: шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка [5]. Сімейний кодекс України наголошує на тому, що шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану (ч. 1. ст. 21), а сім'я є первинним та основним осередком суспільства (ч.1 ст. 3) [6]. Тому укладення шлюбу одностатевими парами законодавством України не передбачено.

Однак активно питання одностатевих шлюбів почало форсуватися після того, як петиція від 3 червня 2022 року із закликом про легалізацію цього інституту набрала необхідні 25 тисяч голосів, а Президент у свою чергу надав відповідь. Глава держави Володимир Зеленський повідомив, що Уряд напрацьовував варіанти рішень стосовно легалізації в Україні зареєстрованого цивільного партнерства у рамках роботи з утвердження та забезпечення прав і свобод людини, посиляючись на те, що в умовах воєнного стану Конституція України не може бути змінена, Прем'єр-міністр має поінформувати про відповідні результати [7].

Зрештою, питання почало вирішуватися, оскільки 13 березня 2023 року до Верховної Ради було подано законопроект про інститут зареєстрованих партнерств [8]. Так, паралельно до одностатевих шлюбів у багатьох країнах легалізовано цивільні партнерства (Франція, Нідерланди, Швейцарія, Великобританія). Використовуючи досвід згаданих країн, депутати розробили проект закону, де визначено, що реєстроване

партнерство – це добровільний сімейний союз двох повнолітніх осіб, однієї чи різних статей, в основі якого лежить взаємоповага, взаєморозуміння, взаємопідтримка, взаємні права та обов'язки. Зареєстровані цивільні партнери вважатимуться близькими родичами і користуватимуться майже такими ж правами, як подружжя.

У пояснювальній записці автори зазначають, що нейтральний, новий інститут реєстрованих партнерств в Україні дозволить врегулювати зв'язок держави із партнерами та партнерками як частиною суспільства, закріпити їхні права та обов'язки. І при цьому не потрібно вносити жодних змін до регулювання шлюбних відносин, що може на даному етапі бути чутливим для практиків окремих релігійних вірувань. Станом на 01.05.2022 законопроект на стадії ознайомлення, однак вважаємо, що найближчим часом його буде прийнято, а зареєстровані партнерства в Україні будуть легалізовано – як один з кроків на шляху до реалізації право на одностатеві шлюби та імплементації європейських стандартів [8].

Окрім цього, нам видається доцільним, звернути увагу на актуальну практику Європейського суду з прав людини, адже тлумачення норм Конвенції про захист прав і основоположних свобод, що стосуються права на одностатеві шлюби, є вкрай важливим, а також може слугувати орієнтиром в легалізації одностатевих шлюбів.

17 січня 2023 року Велика палата ЄСПЛ прийняла рішення у справі *Fedotova and Others v. Russia* [9]. ЄСПЛ зазначив, що з усталеної практики зрозуміло, що стаття 8 Конвенції вже тлумачилася як така, що вимагає від Договірної Держави забезпечення юридичного визнання та захисту одностатевих пар шляхом запровадження «спеціальної правової основи». У межах своєї практики ЄСПЛ урахував триваючу тенденцію до юридичного визнання та захисту одностатевих пар у державах-учасниках.

23 січня 2023 року було опубліковано рішення у справі *Macate v. Lithuania* щодо дитячої книги з казками, яка містила сюжетні лінії про одностатеві шлюби [10]. Суд наголосив на порушенні статті 10 Конвенції: будь-які заходи, вжиті виключно на підставі сексуальної орієнтації, мають більш широкі соціальні наслідки. Тож такі обмеження є несумісними з поняттями рівності, плюралізму й толерантності, притаманними демократичному суспільству.

Отже, бачимо, що сьогодні право четвертого покоління прав людини – на одностатевий шлюб – переживає новий етап викликів, які постають

при його реалізації. Набирає тенденція легалізації інституту, оскільки є запит і потреба громадян, тут навіть мова йде і про захист прав українських військовослужбовців, які представляють ЛГБТ-спільноту. Переконані, що як одностатеві шлюби, так і цивільні партнерства знайдуть своє відображення у законодавствах країн світу та повною мірою забезпечать реалізацію прав і свобод людини.

Література:

1. Промови, що змінили світ ; Пер. з англ. В. Горбатько. – К. : Вид. група КМ-БУКС, 2019. 328 с.
2. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 424с.
3. Легалізація цивільного партнерства: світовий досвід та українські перспективи. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/legalizaciya-civilnogo-partnerstva-svitoviy-dosvid-ta-ukrayinski-perspektivi.html>.
4. Arguments for and against gay marriage URL: <https://www.debatingeurope.eu/focus/arguments-for-and-against-gay-marriage/#.ZGTQv3ZBy5e>
5. Конституція України від 28.06.2023 №254к / 96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/conv#Text>
7. Петиція «Легалізація одностатевих шлюбів» від 03.06.2022 року №22/144562-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/144562>
8. Проект Закону про інститут зареєстрованих партнерств від 13.03.3034 № 9103. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41497>
9. Справа Fedotova and Others v. Russia від 17.01.2023 № 40792/10, 30538/14, 43439/14 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2243439/14%22\],%22itemid%22:\[%22001-222750%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2243439/14%22],%22itemid%22:[%22001-222750%22]})
10. Справа Macate v. Lithuania від 23 січня 2023 року №61435/19 URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-13955%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-13955%22]})

РОЛЬ КОМІСІЙ ПРАВДИ В ПРОЦЕСІ МИРОБУДУВАННЯ

Філатов Віктор Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного та приватного права

Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

ORCID: 0000-0002-8059-3736

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3598

На етапі перехідного правосуддя особливого значення набувають спеціальні інституції, завданням яких є пошук правди та документування системних порушень прав людини. Одними з таких інституцій є комісії правди, які створюються на етапі суспільного переходу. Крістофер К. Конноллі характеризує комісії правди наступним чином: зосереджуються на минулому, досліджуючи модель зловживань, які відбувалися протягом певного часу; представляють собою тимчасово діючий орган, санкціонований державою; їхньою метою є встановлення правди через офіційне розслідування фактів; слугують основою для кримінального переслідування та судових проваджень. Науковець також зазначає, що робота комісій правди спирається на очищення влади, розбудову громадянського суспільства та консолідацію політичних змін [1, с. 404].

Вбачається, що комісії правди є своєрідним інструментом «моральної реконструкції, яка дозволяє здійснити суспільний перехід та досягти примирення між сторонами конфлікту, що перебувають в антагоністичних зв'язках. Досліджуючи питання комісій правди Тріша Д. Олсен доходить висновку, що ці інституції створюються для просування прав людини через офіційне визнання, підзвітність, нормативно-правове та інституційне забезпечення. Вирішення цих завдань відбувається за рахунок дослідження поглядів респондентів на принципи прав людини. Однак науковець застерігає, що просування комісій правди повинно відбуватися у комплексі із судовими процесами та амністіями. Ця комбінація дозволяє виконувати комісіям правди важливі соціальні

завдання перехідного періоду, не перешкоджаючи політичній меті захисту прав людини [2, с. 459].

Ця теза корелюється з ідеями перехідного правосуддя, в яких права людини розглядаються як «пункт призначення», тобто ключова мета суспільного переходу. Йдеться про належний рівень гарантування та правового забезпечення основоположних прав людини на постконфліктному і поставторитарному рівнях. Однак варто погодитися із застереженнями щодо комплексного застосування інституту комісій правди, оскільки очевидно, що вони не мають повноважень засуджувати винних осіб до кримінальних покарань. На підтвердження цієї тези Онур Бакінер зазначає, що судовий вплив, як правило, з'являється через декілька років після припинення діяльності комісії правди, значною мірою в результаті ширших змін у ставленні до судових процесів щодо прав людини. При чому, найбільшим досягненнями комісій правди є відстрочений політичний вплив через мобілізацію громадянського суспільства. Тому комісії правди не варто розглядати як державні установи чи неурядові організації [3, с. 29].

Слід припустити, що політичний та нормативно-правовий вплив комісій правди досягається за рахунок взаємної співпраці та конкуренції між комісіями правди, національними владними і неурядовими інституціями, а також міжнародними організаціями. Враховуючи вищенаведене, слід зробити декілька проміжних висновків:

- комісії правди не варто ототожнювати з кримінальним переслідуванням і розглядати у якості альтернативи МКС. Однак вони здатні сприяти міжнародному кримінальному переслідуванню шляхом позиціонування через правду про конфлікт винних в ньому осіб. Тобто, безкарність у майбутньому може досягатися за допомогою суспільного діалогу, в рамках якого визначається коло винних осіб;

- ключовим завданням комісій правди є активізація та розбудова співробітництва між широким колом акторів задля припинення насильства та недопущення конфлікту у майбутньому. Для цього вони наділені відповідним унікальним мандатом, який заснований на публічно-

приватному партнерстві із обов'язковим залученням міжнародного компонента у вигляді правозахисних організацій та наднаціональних структур;

– завдання комісій правди корелюються із вихідними принципами міжнародного кримінального права, центральним елементом яких є права людини. Відсутність єдиної позиції щодо здатності комісій правди впливати на рівень захисту прав людини, пов'язана з відстроченим результатом їхньої діяльності. В свою чергу, подібна особливість обумовлена необхідністю детального вивчення ретроспективи подій, які призвели до соціальних потрясінь та узгодження позицій сторін щодо ролі кожного актора у конфлікті.

Таким чином, під комісіями правди слід розуміти утворені на постконфліктному або поставторитарному етапі розвитку держави квазіофіційні тимчасові інституції, які наділені спеціальним статусом та уповноважені на встановлення правди через розбудову діалогу між сторонами конфлікту, що забезпечує примирення і недопущення соціальних потрясінь у майбутньому.

Література:

1. Christopher K. Connolly Living on the Past: The Role of Truth Commissions in Post-Conflict Societies and the Case Study of Northern Ireland. *Cornell International Law Journal*. 2006. Vol. 39. P. 401-433.
2. Tricia D. Olsen, Andrew Reiter, Leigh A. Payne, Eric Wiebelhaus-Brahm When Truth Commissions Improve Human Rights. *The International Journal of Transitional Justice*. 2010. Vol. 4. P. 457–476.
3. Onur Bakiner Truth Commission Impact: An Assessment of How Commissions Influence Politics and Society. *Simons Papers in Security and Development*. 2011. Vol. 16. P. 3–34.

ПОДАТКОВА ОПТИМІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Шепелєв Олександр Сергійович

*студент ОС «Магістр» Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник: Житник Юлія Валеріївна

асистент кафедри фінансового права,

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

доктор філософії в галузі права (PhD)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3601

Тема податкової оптимізації має велику актуальність у сучасному світі, оскільки податкова система є важливим елементом фінансової політики країн і впливає на розвиток бізнесу, економіку та соціальну справедливість.

Податкова оптимізація - це процес використання законних методів та стратегій для мінімізації податкових платежів, що здійснюється фізичними особами та підприємствами [1, с. 46]. Цей підхід дозволяє знизити фінансове навантаження і заощадити кошти, але його застосування може супроводжуватися певними проблемами та викликами.

Однією з головних проблем податкової оптимізації є межа між законними методами та униканням оподаткування. Через те, що податкові системи складні і різноманітні, існує певний простір для інтерпретації законодавства та використання податкових розмежувань. Однак, деякі суб'єкти граничать з незаконними діями, намагаючись уникнути оподаткування повністю. Це створює проблеми з точки зору етики та справедливості, оскільки таке уникання податків може негативно вплинути на суспільство та фінансову стабільність [2].

Іншою проблемою є ризик зміни податкового законодавства. Податкові правила можуть бути змінені урядами в будь-який момент, що призводить до нестабільності та невизначеності для тих, хто прагне оптимізувати свої податкові платежі. Зміна законодавства може скасувати

раніше використані стратегії або створити нові обмеження, що вимагають перегляду підходів до податкової оптимізації [1, с. 89].

Також варто згадати про міжнародні податкові проблеми. У сучасному світі багато компаній мають глобальну присутність та здійснюють бізнес у різних країнах. Це відкриває можливості для міжнародної податкової оптимізації, але також породжує складнощі. Різні податкові системи, правила проходження міжнародних транзакцій та взаємодія між країнами створюють складну ситуацію для підприємств, які намагаються оптимізувати свої податкові зобов'язання.

Залежно від конкретних обставин та контексту, податкова оптимізація може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З позитивної сторони, вона може стимулювати підприємницьку активність, сприяти інвестиціям, створенню робочих місць та економічному зростанню. Вона також може допомогти підприємствам виживати в конкурентному середовищі, забезпечуючи їм більше фінансових ресурсів для розвитку та інновацій [3, с. 78].

Однак, негативні наслідки податкової оптимізації також не можна ігнорувати. Коли деякі підприємства та особи успішно використовують складні податкові стратегії, вони можуть спотворювати справедливую конкуренцію, збільшуючи нерівність та створюючи податкові прогалини. Це може призвести до втрати довіри до системи оподаткування, збільшення податкових тягарів на інших суб'єктах та втрати доходів для держави.

Перспективи податкової оптимізації полягають у забезпеченні балансу між потребами підприємств та економічного зростання з одного боку, та фінансовими потребами держави з іншого боку. Для досягнення цього балансу потрібно розглядати кілька перспективних напрямків.

1. Міжнародна співпраця і стандартизація: Співробітництво між країнами щодо податкових питань може сприяти зменшенню подвійного оподаткування та використанню загальноприйнятих стандартів. Це може зменшити складність та невизначеність для підприємств, що діють на міжнародному ринку.

2. Законодавчі зміни: Держави можуть розглядати реформування своїх податкових систем з метою більшої прозорості, простоти та

справедливості. Впровадження чітких правил та обмежень щодо податкової оптимізації може зменшити недоліки та негативні наслідки цього явища.

3. Посилення контролю та обмежень: Держави можуть зробити кроки для посилення контролю над податковою оптимізацією, виявлення та покарання незаконних дій. Встановлення жорстких санкцій та штрафів може знизити інcentиви до незаконної практики [3, с. 126].

4. Прозорість та розуміння: Важливо сприяти більшій прозорості та розумінню податкових правил та процедур. Це може бути досягнуто шляхом публікації чіткої інформації про податкові політики, спрощення податкової декларації та надання порад підприємствам та фізичним особам щодо законних способів оптимізації.

Податкова оптимізація залишається актуальною темою в глобальному фінансовому середовищі. Вирішення проблем та пошук належного балансу становить виклик для урядів, міжнародних організацій та суб'єктів господарювання. Широке обговорення та співпраця між усіма зацікавленими сторонами можуть сприяти знаходженню ефективних рішень.

Наприклад, міжнародні організації, такі як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), активно працюють над розробкою стандартів та рекомендацій щодо боротьби з ухиленням від оподаткування та незаконною податковою оптимізацією. Вони сприяють співпраці між країнами та обміну інформацією, щоб забезпечити більш прозорий та справедливий податковий режим [1, с. 237].

Уряди також можуть розглядати впровадження нових заходів, таких як законодавчі зміни та регулятиви, щоб ускладнити незаконну податкову оптимізацію та забезпечити справедливість у системі оподаткування. Вони можуть спрямовувати зусилля на зменшення податкових розмежувань та використання податкових режимів з низькими ставками оподаткування з метою привернення бізнесу та інвестицій.

Однак, вирішення проблем податкової оптимізації також потребує залучення самого бізнесу та фізичних осіб. Важливо розвивати свідомість про податкові етичні стандарти та сприяти культурі добровільного

виконання податкових зобов'язань. Корпорації повинні виявляти відповідальність та етичне керівництво у справах оподаткування та дотримуватися високих стандартів у своїй діяльності.

Отже, податкова оптимізація є складним питанням, яке має як позитивні, так і негативні аспекти. Проблеми, пов'язані з незаконним униканням оподаткування та нерівністю, потребують уваги та впровадження ефективних заходів контролю та регулювання. Одночасно, перспективи податкової оптимізації полягають у розвитку більш прозорих та справедливих податкових систем, сприянні економічному зростанню та стимулюванні підприємницької активності. Досягнення належного балансу вимагає співпраці між урядами, міжнародними організаціями, бізнесом та громадськістю для забезпечення справедливості та стабільності в податковій системі.

Література:

1. Голіков С. С. Проблеми забезпечення податкової безпеки України. Економічна наука. 2017. № 15. С. 62-64.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Тимченко О. М., Осадчий Є. С. Інституційна спроможність упровадження моделі сегментації податкових боржників в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 8. – URL: <http://www.economy.pauka.com.ua/?op=1&z=8086> (дата звернення: 23.03.2021).

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ПРИНЦИП АВТОНОМІЇ ВОЛІ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Калнусенко І.С.

*студентка 2 курсу факультету прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Бакай Ю.Ю.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3616

Сьогодні, у час цифрової доби, де переважають такі політико-правові явища, як економічно-політична інтеграція країн та глобалізація, особливо важливим є правове регулювання договірних відносин на міжнародному рівні. Міжнародне приватне право сприяє врегулювання цих відносин, оскільки є найбільш сучасною та найдинамічнішою галуззю права, що постійно розвивається та удосконалюється. У кожній галузі права існують різні принципи, які виступають як орієнтири у формуванні права, виступають як керівні ідеї та засади для творення законодавства. Одним з таких принципів в міжнародному приватному праві є принцип автономії волі.

Автономія волі – це один з ключових принципів регулювання відносин, що ускладнений іноземним елементом. В українському законодавстві він зазначений в статті 5 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1]. Даний механізм допомагає ефективно розпізнавати право, що найбільш близьке до відносин сторін та їхній волі. Цей принцип

є популярним у законодавстві різних країн, тому він посідає особливе місце в системі принципів міжнародного приватного права. [3, с. 307]. Прикладом може слугувати Цивільний кодекс Квебеку 1991 року, де зазначено, що юридичний акт, незалежить від того, чи наявний якийсь іноземний елемент, регулюється правом, що вказаний у акті [2, с. 95]. Даний приклад містить положення де зауважено, що автономія волі існує незалежно від наявності іноземного елемента. Схоже законодавство, що не обмежує волю сторін є у Вірменії, Австрії, Угорщині, Венесуелі, Німеччині, Греції, Канаді, Китаю, Швейцарії. Щодо українського законодавства, то згідно з п. 6 ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право» вибір права не здійснюється, якщо відсутній іноземний елемент у правовідносинах [1]. Також існують часові обмеження автономії волі, вони полягають у тому, що сторони мають право в будь-який час домовитися про використання в договорі будь-якого іншого права. В одних країнах дотримується концепція необмежена часовими рамками автономія волі, а в інших обмежена, тобто вибір повинен бути здійснений під час вчинення правочину. В Україні необмежена автономія волі, відповідно до п. 5 ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1]. Що стосується форми волевиявлення, існує дві форми волевиявлення між сторонами щодо чинного права. Прямий вираз і мовчання. За прямо вираженим вільним волевиявленням сторін, прямо зазначеним у самому договорі або в іншому документі, сторони можуть передбачити підпорядкованість своїх зобов'язань певному правовому порядку. У випадку усного волевиявлення сторони, сторона має намір, виходячи з умов договору або обставин справи, підпорядкувати зобов'язання певному правовому порядку. В українському законодавстві передбачені обидві форми вираження, а саме ч. 2 ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право» зазначено: (пряме вираження («... прямо впливати з дій сторін правочину»)) та мовчазне волевиявлення («... прямо впливати з ... умов правочину чи обставин справи»)) [1].

Так дані приклади пояснюють, що автономія волі не є абсолютним правилом, це означає, що учасники правовідносин обмежені. Держава має право за собою установлювати приписи в законодавстві, за якими сторони можуть обирати, тільки з урахуванням закону. Це роз'яснюється

суверенітетом держави, за допомогою якого вона може запроваджувати імперативні норми, в тому числі в галузі колізійного права. Прикладом імперативних норм, що обмежують автономію волі в українському законодавстві може слугувати положення ч. 3 ст. 42 Закону України «Про міжнародне приватне право», де зазначено, що захист права власності та інших речових прав, які підлягають державній реєстрації в Україні, здійснюється відповідно до права України [1]. Ще одним прикладом колізійної норми може бути положення ч. 1 ст. 16 – особистим законом фізичної особи вважається право держави, громадянином якої вона є [1].

Отже, автономія сторін є визнаним принципом міжнародного приватного права і має важливу місію у регулюванні міжнародних договорів. Автономія волі надає дозвіл сторонам договору здійснювати свою свободу шляхом вибору норм того чи іншого правопорядку. Положення міжнародного приватного права надають учасникам широкі можливості вибору, що є наслідком глобалізації міждержавних правовідносин. Даний принцип міцно закріпився в законодавстві, як в міжнародному, так і в національному.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. №2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n2>.
2. Покачалова А. Г. Автономія волі як основоположний принцип регулювання забезпечення зобов'язань. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. Вип. 128. С. 93-104.
3. Корнєва П., Храпська А. Автономія волі сторін у міжнародному приватному праві: деякі аспекти реалізації в умовах війни. Наукові перспективи (Naukovì perspektivi). 2022. № 11(29).

РОЛЬ КОЛІЗІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Сокол Вероніка Юріївна

студентка, Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Пипяк Микола Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3610

Якщо висловлюватися гранично стисло, то колізійні норми (автори додержуються одностайної думки, що їхня структура, оскільки вона істотно відрізняється від звичайної трьохчленної структури правової норми, слід вважати унікальною. У такій двочленній нормі її перша складова – обсяг – позначає взаємини, які мають бути правовим чином врегульованими, друга складова – прив'язка – містить відсилання до законодавства певної держави, яким слід керуватися під час врегулювання вищезазначених правових стосунків) колізійний метод, який пов'язаний з подоланням колізій у законодавстві різних держав і передбачає застосування колізійних норм (внутрішніх і уніфікованих) є інструментом колізійного методу, тобто способу регулювання приватноправових взаємин, ускладнених наявністю іноземного елементу. Констатується, що такий метод не вирішує проблемні правовідносини за суттю: він лише відсилає до правової системи держави, судом якої буде вирішуватися спірне питання, отже, вирішує питання про те, право якої держави повинно застосовуватися до регулювання певних приватноправових (здебільшого цивільно-правових) взаємин [1, с. 136].

Отже, вибір належного права здійснюється за допомогою правильного застосування колізійних норм, і в тому полягає як роль колізійних норм, так і сутність колізійного методу, який здійснюється у двох формах: у національно-правовій (тобто з використанням національних колізійних норм, розроблених кожною державою у своєму праві самостійно) чи у міжнародно-правовій (тобто за допомогою уніфікованих колізійних норм, розроблених кількома державами спільно і наявних у відповідних міжнародних договорах,

здебільшого багатосторонніх). Підкреслюється, що саме внаслідок застосування колізійного методу є можливість розв'язати правові проблеми, що виникають внаслідок відсутності універсального методу вирішення одного і того ж питання різними національними законодавствами [1, с. 136].

У такий спосіб, колізійні норми, по-перше, визначають порядок і умови екстериторіальної дії національного закону і застосування на території певної держави іноземного права (чи виконання іноземного судового рішення). По-друге, всі колізійні норми незалежно від їхньої специфіки підпорядковуються загальним правилам, які диктують спосіб дій під час правової кваліфікації, під час відсилання та з метою недопущення обходу закону [1, с. 137].

Констатується, що у межах певного національного правопорядку колізійні норми утворюють свою систему із "жорстких" і "гнучких" норм, причому починаючи приблизно із 1960-х років спостерігається пріоритет останніх, в чому вже вбачається загальносвітова тенденція [2, с. 45].

Що стосується дефектів колізійних норм, то дослідники із цього приводу констатують ситуацію, за якої компетентному органу однієї держави (як правило, суду) необхідно застосовувати право іншої держави ("чуже"), яка практично ніколи не може бути йому відомим з тим ступенем детальності, як "своє" правом [1, с. 138].

Нейтралізувати такий дефект можливо, усунувши можливість зіткнення самих колізійних норм, тобто забезпечивши уніфікацію цих норм у міжнародній угоді. Зазначається, що саме цим визначення права, яке на підставі уніфікованої колізійної норми (вона буде одноманітною у всіх державах, що беруть участь в уніфікації) застосовується до взаємин суб'єктів, ускладнених іноземним елементом, істотним чином відрізняється від вибору застосованого закону через колізійну норму внутрішнього права [1, с. 138].

Література:

1. Даниленко Д.В. Колізійний метод у міжнародному приватному праві // Наук. зап. ЦДУ. Сер.: Право. 2019. Вип. 6. С. 135-139.
2. Мироненко І.В. Міжнародне приватне право: Навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Алерта, 2013. 288 с.

ОБ'ЄКТИ, ЗГЕНЕРОВАНІ КОМП'ЮТЕРНИМИ ПРОГРАМАМИ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Уланська Марія Олександрівна
студентка 2 курсу факультету юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права №1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3618

Окремої уваги у контексті розвитку технологій та наслідкової з цього процесу необхідності врегулювання місця окремих понять у правовому середовищі варте питання закріплення авторським правом сутності об'єктів, згенерованих комп'ютерними програмами (computer-generated works). Українське законодавство на сучасному етапі, який стартує від 1.12.2022 – дати прийняття нового ЗУ «Про авторське право і суміжні права», закріплює право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. У свою чергу досвід зарубіжних країн також містить цікаві моменти, які будуть наведені далі.

Слід почати з поняття «computer-generated work» та його основних ознак. Це такі об'єкти, що, по-перше, згенеровані комп'ютерною програмою (про що можна здогадатись ще з самої назви); по-друге, у процесі створення характеризуються відсутністю вкладу фізичної особи; по-третє, автором таких творів, згідно із чинним законодавством низки зарубіжних країн, постає фізична особа, яка вживала заходи, необхідні для створення об'єкта; по-четверте, вище згадані три ознаки наявні поруч із зазначенням про належність до літературної, драматичної, музичної або художньої сфери. Однак важливим є те, що для літературних, драматичних, музичних чи художніх творів авторське право все ще може

виникнути лише за умови, якщо твір є власним інтелектуальним творінням автора і відповідає ознаці оригінальності та іншим вимогам доктрини авторського права. Охорона таких об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, діє протягом 50 років з моменту виготовлення твору, зокрема згідно із поглядом законодавства Великої Британії [1].

Тотожні за сенсом положення містяться у розділі 9(3) Закону Великої Британії про авторське право, зразки та патенти 1988 року [1], статті 21 Закону Ірландії про авторське право та суміжні права 2000 року [2], розділі 5(2)(a) Закону Нової Зеландії про авторське право 1994 року [3], розділі 2(d)(vi) Закону Індії про авторське право 1957 року і поправці до цього закону від 1994 року [4], розділі 2(h) Закон Південно-Африканської республіки про авторське право 1978 року [5] та розділі 11(3) Закону Гонконгу про авторське право [6].

Дещо колізійним є тлумачення поняття «особа, яка здійснює заходи, необхідні для створення твору». Перший підхід заснований на тому, що автором є творець/автор конкретної комп'ютерної програми, котра генерує твори, але така особа/особи можуть мати невеликий зв'язок із безпосереднім творчим вкладенням у кінцевий твір. Другий підхід заснований на тому, що «особа, яка здійснює заходи, необхідні для створення твору» є особою, яка найбільше пов'язана з інструкціями щодо створення конкретного продукту, який розглядається; користувачем програми, який вніс відповідні запити, що спричинило генерацію конкретного об'єкта. Однак це не було підтверджено жодним судом і може стати ще менш очевидним, оскільки системи штучного інтелекту генерують більш незалежно та з меншим впливом людини. Більш конкретизованим є висновок про те, що автором є власник майнових прав або ліцензійних повноважень на певну комп'ютерну програму, тобто безпосередньо автори комп'ютерної програми, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали/відчужили майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми.

Наступною особливістю є те, що ці норми стосовно комп'ютерних програм на сучасному етапі врегулювання авторського права також застосовуються зарубіжними країнами до визначення статусу об'єктів, згенерованих штучним інтелектом. З цього приводу висловлював свою

позицію уряд Великої Британії у своєму консультативному документі щодо штучного інтелекту та авторського права [7] у червні 2022 року, зазначивши, що використання штучного інтелекту на практиці все ще знаходиться на початкових стадіях, тому немає необхідності у внесенні змін до положень про авторське право, щоб законодавчо закріплювати об'єкти, створені штучним інтелектом, адже належна оцінка варіантів законодавчих змін неможлива, тобто будь-які такі зміни можуть мати непередбачувані наслідки. Але наразі у 2023 році можна спостерігати за вибухом активності прогресу, який пов'язаний із впровадженням генеративного штучного інтелекту, неймереж, машинного навчання та інших технологій. Спочатку вони не були передбачені законодавцями, а тому заслуговують на більш повний аналіз.

Література:

1. Copyright, Designs and Patents Act 1988. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>
2. Copyright and Related Rights Act 2000. URL: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2000/act/28/enacted/en/html>
3. Copyright Act 1994. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1994/0143/latest/DLM345634.html>
4. The Copyright (Amendment) Act 1994. URL: https://www.indiacode.nic.in/repealed-act/repealed_act_documents/A1994-38.pdf
5. Copyright Act 1978. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/474815>
6. Copyright Ordinance. URL: https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap528?xpid=ID_1438403328304_001
7. Artificial Intelligence and Intellectual Property: copyright and patents: Government response to consultation. URL: <https://www.gov.uk/government/consultations/artificial-intelligence-and-ip-copyright-and-patents/outcome/artificial-intelligence-and-intellectual-property-copyright-and-patents-government-response-to-consultation>

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

ВІДПРАВЛЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, САНКЦІЇ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Білокінь Руслан Михайлович

доктор юридичних наук, доцент кафедри правознавства,

Полтавський університет економіки і торгівлі

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3600

Довічне позбавлення волі є найбільш суворим видом основних покарань, передбачених чинним КК України. Суворість довічного позбавлення волі визначається істотністю і тривалістю позбавлень та обмежень прав і свобод особи, засудженої до цього виду покарання. На те, що довічне позбавлення волі є юридично найбільш суворим видом покарання, вказує його місце у встановленій ст. 51 Кримінального Кодексу України системі покарань, де, як відомо, окремі види покарань розташовані від найменш суворого до найбільш суворого. Завершує цю систему, тобто визнається найбільш суворим видом покарання, саме довічне позбавлення волі.

Передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі чинний Кримінальний кодекс України 2001 року у ч. 1 ст. 64 вказано, що довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк [2] Чинний Кримінальний Кодекс України не подає визначення поняття довічного позбавлення волі. На думку Л.О. Мостепанюк, довічне позбавлення волі – це найтяжчий вид основних покарань, що полягає в довічній (пожиттєвій) ізоляції особи, визнаної судом винною у вчиненні особливо тяжкого злочину, від суспільства у спеціальних кримінально-виконавчих установах.

Враховуючи зміст деяких статей Загальної частини КК України і тих статей Особливої частини Кримінального Кодексу України, які передбачають застосування даного виду покарання, ми погоджуємось із цим визначенням, оскільки вказаний вид покарання, на нашу думку, є тим заходом примусу, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні умисного особливо тяжкого злочину і полягає у безстроковій ізоляції засудженого від суспільства шляхом тримання його у спеціально призначених для цього кримінально-виконавчих установах.

Слід зазначити те, що хоча досліджуваний вид покарання і називається довічним позбавленням волі, це зовсім не означає, що засуджена до нього особа в усіх без винятку випадках повинна його відбувати до кінця свого життя. Інакше кажучи, довічний характер даного покарання не є абсолютним, оскільки у передбачених законом випадках можлива його заміна іншим видом покарання. Так, ч. 2 ст. 87 КК України встановлює, що актом помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі строком не менш як 25 років. Можлива заміна судом довічного позбавлення волі іншим видом покарання. Так, ч. 5 ст. 80 КК України встановлює, що якщо суд не визнає за можливе застосувати до особи, засудженої до довічного позбавлення волі, давність виконання обвинувального вироку, то це покарання замінюється позбавленням волі на певний строк. Замінюється воно іншим видом покарання і тоді, коли санкція статті, за якою була засуджена особа, уже не передбачає такого покарання. З огляду на наведене слід визнати не зовсім точним висловлене у літературі твердження, що до засуджених до довічного позбавлення волі не застосовується заміна цього покарання судом на будь-яке інше.

Враховуючи, що, з одного боку, покарання у виді довічного позбавлення волі призначається за скоєння не всіх особливо тяжких злочинів, а тільки за деякі їх умисні види, а з іншого, призначати його за необережні делікти, як видається, не можна, варто безпосередньо у КК України вказати, що це покарання встановлюється за вчинення лише умисних особливо тяжких злочинів. Покарання у виді довічного позбавлення волі застосовується тільки у випадках, спеціально передбачених КК України, тобто лише тоді, коли воно встановлене у

санкції статті, за якою засуджується особа (лише за вчинення злочинів, за які визначено покарання у виді довічного позбавлення волі), і за жодних умов не може бути призначене у будь-якому іншому разі [ч.1, ст.. 64, 2].

Проаналізувавши кримінальні закони попередніх років, які діяли на території України та чинний КК України 2001 року, ми можемо стверджувати, що у сучасний період система кримінальних покарань у нашій державі досить серйозно вдосконалилася. І в свою чергу, кожна зміна несе за собою обговорення, дискусії та навіть дебати.

Вчинення особливо тяжких злочинів вимагає застосування покарань відповідного ступеня суворості, тому чимало держав застосовують щодо осіб, які вчинили особливо тяжкі злочини, найвищу міру покарання – смертну кару, це як винятковий, найсуворіший вид покарання, що полягає у примусовому позбавленні життя засудженого від імені держави за вироком суду.

Довічне позбавлення волі як найвища міра покарання в Україні призначається лише у виняткових випадках. У санкціях статей Особливої частини КК України довічне позбавлення зазначається лише як альтернативне покарання позбавленню волі. Станом на 1 січня 2023 року в Україні 1578 осіб відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі. Незважаючи на те, що цей вид покарання і називається довічним позбавленням волі, це зовсім не означає, що засуджена до нього особа в усіх без винятку випадках повинна його відбувати до кінця життя. Довічний характер окресленого покарання не є абсолютним, оскільки у передбачених законом випадках можлива його заміна іншим видом покарання [5, с. 212].

Також актуальною проблемою є вживання юридичного терміну “довічне позбавлення волі”. Очевидно, що його застосування є недоцільним з огляду на можливість засудженого бути помилуваним. Його заміна на юридичний термін “безстрокове позбавлення волі” була б доречнішою, адже він більш точно відображає сутність вказаного виду покарання.

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що обставиною, яка зумовлює призначення довічного позбавлення волі й водночас указує на неможливість досягнення мети покарання шляхом застосування покарання у виді позбавлення волі на певний строк, є винятково високий ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину.

Вона визначається сукупністю усіх зібраних у]9[особи злочинця справі даних, що стосуються вчиненого злочину, особи винного й обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. На таку небезпеку можуть, зокрема, вказувати: множинність (сукупність, повторність, рецидив) учинених особою злочинів; наявність у вчиненому діянні декількох з альтернативно передбачених диспозицією ознак відповідного складу злочину; наявність обставин, що обтяжують покарання, і відсутність обставин, що його пом'якшують; вкрай негативна характеристика особи злочинця.

Довічне позбавлення волі як самостійний вид покарання є досить новим покаранням для Кримінального кодексу України, саме тому ще й досі тривають дискусії щодо доцільності його застосування як еквівалента смертній карі. Також немало негативних висновків викликає порядок і умови виконання та відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі, адже, по-перше, умови відбування покарання далекі від європейських, по-друге, навіть того порядку, який закріплений у нормативних актах, не дотримуються на практиці. Крім того виникає низка інших проблем, пов'язаних з виконанням цього виду покарання, які вирішувати ні в кого немає бажання, а єдині, хто таке бажання мають – засуджені, не мають на це права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 1129-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
4. Карпачова Н. І. Покарання у вигляді довічного позбавлення волі для жінок треба замінити на гуманніше / Н. І. Карпачова, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://un.ua/ukr/article/388352.html>
5. Музика А. А. Смертна кара / А. А. Музика, В. М. Пуйко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakony.com.ua>

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

**ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

*Петрова Наталія Олександрівна
доктор філософії спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Сумський національний аграрний університет*

*Калюжна Світлана Вікторівна
доктор філософії спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Сумський національний аграрний університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3615

Землі сільськогосподарського призначення є незамінюваним багатством України, особливим, головним засобом виробництва в сільському господарстві та цінним ресурсом для забезпечення продовольчої безпеки держави. Процес реалізації сучасної аграрної, земельної реформи полягає в здійсненні комплексної системи організаційно-правових заходів, що засновані на засадах сталого розвитку, євроінтегрованості та спрямовані на розвиток різних форм агрогосподарювання на умовах ринкових відносин, збереження та розвиток сільських територій. Разом з тим, особливі сучасні умови воєнного стану, проведення військових дій, їх наслідки, зокрема, що спричиняють механічний, хімічний та фізичний вплив на ґрунт [1], негативно впливають на якість ґрунтів, що в свою чергу спричиняє вплив на обсяг і якість агровиробництва. Особливої уваги потребує удосконалення правового регулювання охорони ґрунтів, зокрема, земель сільськогосподарського призначення. Лісова Т. В. зазначає, що «охорона земель сільськогосподарського призначення забезпечується на основі

реалізації комплексу заходів щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості ґрунтів, а також обмеження їх вилучення (викупу) для несільськогосподарських потреб» [2, с. 50], а відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва є засобом охорони земель. Так, зокрема, зміна цільового призначення земель сільськогосподарського призначення, вилучення їх для несільськогосподарських потреб, призводить до зменшення обсягу земель сільськогосподарського призначення. Слід зазначити, що нещодавно, до змін в законодавстві, главою 36 (статті 207-209) Земельного кодексу України передбачалося відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Так, відповідно до ч. 2 ст. 207 Земельного кодексу України, відшкодуванню підлягали втрати сільськогосподарських угідь, як основного засобу виробництва в сільському господарстві внаслідок вилучення (викупу) їх для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом, а також внаслідок використання для будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування, облаштування родовища та надрокористування з метою дослідно-промислової розробки родовищ бурштину, інших корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування бурштину, інших корисних копалин загальнодержавного значення [3]. На сьогодні, з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX (далі – Закон № 2698- IX) [4], було скасовано відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Відповідно до законодавства, що наразі втратило чинність, втрати сільськогосподарського виробництва, зумовлені вилученням сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників, зараховувалися до відповідних бюджетів у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України. Кошти, що надходили у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, повинні були використовуватися на освоєння земель для сільськогосподарських потреб, поліпшення відповідних угідь, охорону земель відповідно до розроблених програм та проектів землеустрою, проведення інвентаризації земель, проведення нормативної грошової оцінки земель [3]. Так, відповідні

бюджети поповнювалися надходженнями, які повинні за законодавством мати цільове витрачання на поліпшення сільськогосподарських угідь. Наразі скасування інституту відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва призводить до загрози недоотримання місцевими бюджетами відповідних коштів. Слід зазначити про наявні суттєві зауваження на етапі розгляду проекту та прийняття Закону № 2698- IX, зокрема, від Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України [5]. Таким чином, скасування відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва призведе до зменшення надходження до відповідних бюджетів та замість удосконалення механізму використання коштів, що могли б надійти від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, може призвести до втрати одного із чинників забезпечення поліпшення земель та може стати причиною зменшення обсягу засобів охорони земель сільськогосподарського призначення.

Література:

1. Чи можна вилікувати ґрунт від війни — відповіді на найпоширеніші запитання. URL: <http://surl.li/fxlfb>
2. Лісова Т. В. Особливості заходів правової охорони та відтворення земель сільськогосподарського призначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 34(2). С. 48-51. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_34\(2\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_34(2)__14)
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель: Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2698-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20#Text>
5. Зауваження до проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель" (реєстраційний № 7636) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1499451>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ

Приходько Анна Володимирівна

кандидат юридичних наук, експерт

Української незалежної морської профспілки

ORCID 0000-0001-5702-4976

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3606

Наразі в Україні схвалене низку програмних та стратегічних документів, присвячених аспектам деокупації та реінтеграції Автономної Республіки (АР) Крим та міста Севастополя (далі разом – Крим), та відповідно питання фінансового, зокрема бюджетного забезпечення їх реалізації стають є важливим науковим завданням, яке потребує на максимально ретельний науковий аналіз.

Відповідний експертний аналіз [1] [2] вже торкнувся таких документів як План заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо тимчасово окупованої території (ТОТ) Криму, схвалений розпорядженням Уряду України від 28 березня 2018 року № 218-р та скасований у 2021 році [3].

Також це План невідкладних заходів з протидії російської агресії з ТОТ України в Криму, захисту інтересів держави, громадян України та українських юридичних осіб в Криму на 2018-2019 роки від 20 червня 2018 року № 17, що став предметом судових справ [4], відповідно Стратегія деокупації та реінтеграції ТОТ Криму, затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021 [5], план заходів з реалізації цієї Стратегії, затверджений розпорядженням українського уряду від 29 вересня 2021 року № 1171-р [6], його нова редакція від 4 квітня 2023 року № 288-р [7] та інші акти.

У цих документах спільним є насамперед те, що вони дуже стисло описують питання фінансування їх реалізації та не містять жодних цифр та розрахунків. Очевидно що ці питання пов'язані із діяльністю основних виконавців цих планів та програм, вказаних у них самих. Це Офіс Президента України та Представництво Президента України в АР Крим [8], [9], утворена у 2022 році та сформована 18 травня 2023 року

Консультативна рада з питань деокупації та реінтеграції ТОТ АР Крим та Севастополя [10]; [11], а також Міністерство України з питань реінтеграції ТОТ (Мінреінтеграції) [12].

Таким чином необхідно визначитися із формами та шляхами фінансування зазначених документів, для чого дослідити щонайменш оприлюднені українські бюджетні кошториси. Варто констатувати, що в урядовому плані 2018 року узагалі не вказувалося про джерела його фінансування, а щодо плану 2021 року, як й стосовно редакції 2023 року в урядових розпорядженнях міститься припис «міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади за участю інших державних органів, установ та організацій, залучених до виконання плану заходів, забезпечити виконання плану заходів за рахунок та в межах видатків, передбачених у державному та місцевих бюджетах, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством», без деталізації.

Зазначені план Представництва та Стратегія, схвалена в рамках президентських повноважень також не вказують про джерела фінансування, таких вказівок не містить й Стратегія діяльності Представництва Президента України в АР Крим, схвалена указом Президента України від 13 квітня 2021 р. № 160/2021 [13]. Таким чином фінансове забезпечення діяльності органів президентської гілки влади, яке може здійснюватися саме за рахунок Державного бюджету України (ДБУ), як випливає з проаналізованих бюджетів на 2020-2023 роки [14-17], може здійснюватися за бюджетною програмою (БП) 0301010 «Обслуговування та організаційне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Президента України та Офісу Президента України» але у ДБУ надається виключно її загальний кошторис.

Втім у вимірі діяльності органів виконавчої влади України ДБУ надають деталізацію витрат Мінреінтеграції за низкою БП. Зокрема на 2020 рік передбачалися витрати за БП 3901050 «Заходи щодо захисту і забезпечення прав та свобод осіб, які позбавлені (були позбавлені) особистої свободи незаконними збройними формуваннями, окупаційною адміністрацією та/або органами влади рф з політичних мотивів, а також у зв'язку з громадською, політичною або професійною діяльністю вказаних осіб, підтримки зазначених осіб та членів їхніх сімей, заходи з реінтеграції

населення ТОТ, виплати державних стипендій імені Левка Лук'яненка» у розмірі 66 514,4 тисяч гривень, всі із загального фонду, за БП 3901600 «Пілотні заходи з реагування на проблеми для розвитку, викликані переміщенням осіб та поверненням комбатантів» у розмірі 7 457 тисяч гривень, з них 4 853,7 тисяч з резервного фонду ДБУ, та за БП 3911600 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проекту "Житло для внутрішньо переміщених осіб"» на 485 000 тисяч загального фонду.

На 2021 рік ДБУ передбачив для Мінреінтеграції за БП 3901050 такі саме витрати в 66 514,4 тисяч гривень загального фонду, за БП 3901600 та за БП 3911600 витрати не передбачалися, натомість було передбачене кошти на БП 3901080 «Забезпечення інформаційного суверенітету України, розвиток мов корінних народів, що проживають на ТОТ АР Крим та м. Севастополь, та фінансова підтримка системи державного іномовлення України» у розмірі 977 137,1 тисяч гривень загального фонду, за БП 3901090 «Забезпечення належних умов в'їзду та виїзду осіб на ТОТ України» – в 267 114,5 тисяч гривень загального фонду, за БП 3901100 «Заходи щодо створення систем та баз даних з питань реінтеграції» – в 5 000 тисяч загального фонду та за БП 3901120 «Забезпечення реінтеграції молоді з ТОТ Донецької та Луганської областей, ТОТ АР Крим та міста Севастополя» – на 130 000 тисяч загального фонду.

На 2022 рік ДБУ у листопаді 2021 року передбачив для Мінреінтеграції за БП 3901050 такі саме витрати в 66 514,4 тисяч гривень, за БП 3901080 – 362 660,3 тисяч гривень, за БП 3901120 – 93 779,4 тисяч гривень. При цьому витрат на раніше фінансовані програми БП 3901090, БП 3901100, БП 3901600 та БП 3911600 не передбачалося, натомість було встановлене витрати за БП 3911020 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України» у 125 000 тисяч гривень загального фонду.

Такі зміни у фінансуванні можуть мати певне пояснення для БП 3901090 оскільки на 2021 рік кошти виділялися разове на реконструкцію пунктів в'їзду-виїзду, але загалом слід вказати на неповну послідовність відповідних завдань бюджетних витрат. Водночас варто додати що

після початку масштабного російського вторгнення ДБУ на 2022 рік зазнавав неодноразових змін, але це не стосувалося вказаних вище БП, їх кошториси трансформації з лютого 2022 року не зазнали.

ДБУ на 2023 рік системно відобразив зміни у ситуації та відповідні нові завдання та виклики, але щодо кошторисів Мінреінтеграції відповідні трансформації відобразилися не цілком системно. Так, на 2023 рік продовжується фінансування за БП 3901050, збільшене до 133 876,7 тисяч гривень загального фонду, за БП 3901080 кошторис навпаки, був зменшеним до 40 775,4 тисяч гривень загального фонду, так саме було зменшене витрати за БП 3901120 до 21 200,7 тисяч гривень загального фонду, а також було відновлене фінансування БП 3901100 в розмірі 39 240 тисяч загального фонду.

Втім для вказаного міністерства на 2023 рік було запроваджене нову БП 3901090 «Забезпечення захисту прав і свобод громадян України, що проживають на ТОТ України, допомоги громадянам України з гуманітарно-кризових питань та здійснення заходів із передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України» в розмірі 107 968 тисяч гривень загального фонду.

Водночас певною мірою значні витрати на потреби реінтеграції де-окупованих територій в цілому були спрямовані ДБУ в 2023 році через інші міністерства. Зокрема Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України отримало 35 500 мільйонів гривень із спеціального фонду на БП 3121430 «Фонд ліквідації наслідків збройної агресії», що становило більшу частину витрат цього відомства запланованих у 50 674,4 мільйони. Крім того Міністерство фінансів України має розподілити із загального фонду ДБУ трохи більше 23 934 мільйонів за БП 3511280 «Додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією РФ». Втім ці витрати очевидно стосуються не тільки та не стільки витрат щодо реінтеграції Криму, а викликів які Україна планує вирішувати на вже де-окупованих територіях материкової України, при цьому очевидно, що такі витрати є на порядок більшими, ніж описані вище та заплановані для Мінреінтеграції.

Водночас описані вище витрати ДБУ можна ув'язати з планами та стратегіями деокупації та реінтеграції Криму саме в рамках наведених БП Мінреінтеграції, адже інших у бюджеті немає, за напрямками допомоги заручникам Кремля, підтримки молоді з ТОТ, ведення інформаційної політики. Водночас значна частина інших заходів, зокрема за урядовим планом 2023 року у таких БП не відображена. Не торкаючись оборонного та безпекового сектору можна лише зробити гіпотезу що частина цих коштів може бути використана в рамках окремих бюджетних програм МЗС України, зокрема щодо діяльності Міжнародної Кримської платформи, але там відповідних окремих БП чи кошторисів ДБУ не вказує [18].

Тому можна висунути обґрунтовану гіпотезу що коштів на реінтеграційні завдання щодо Криму ДБУ на 2023 рік містить у описаному вище, доволі обмеженому розмірі, та насамперед за рахунок коштів загального фонду. Зрозуміло що за умов воєнного стану та масштабної російської агресії Україна має й інші величезні статті витрат, але не слід забувати що реінтеграція деокупованого Криму, особливо на її первинному етапі, також вимагатиме на фінансування за умов особливого стану, скоріш за усе – воєнного. Водночас плани передбачають й позабюджетне фінансування та у наступних дослідженнях залишається визначитися стосовно його наявності та ефективності.

Література:

1. Линник Т. Актуальні аспекти реалізації програмних актів з реінтеграції Криму ; URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3572
2. Урядовий план реінтеграції Криму: міжнародний вимір / Б. Бабін, Е. Плешко, Т. Линник, А. Чвалюк, О. Плотніков, В. Філатов; Асоціація Реінтеграції Криму ; URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/04/20/uryadovuj-plan-reintegracziyi-krymu-mizhnarodnyj-vymir/
3. Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо тимчасово окупованої території АРК та м. Севастополя: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 218-р ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/218-2018-p>

4. Про затвердження Плану невідкладних заходів з протидії російської агресії з тимчасово окупованої території України в Криму, захисту інтересів держави, громадян України та українських юридичних осіб в Криму на 2018-2019 роки та його спрямування: розпорядження ПППУ в АРК від 20 червня 2018 р. № 17 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017755-18>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»: Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021>
6. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2021 р. № 1171-р. ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1171-2021-p>
7. Про внесення змін до плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2023 р. № 288-р ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2023-p>
8. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим: указ Президента України від 20 січня 2016 р. № 16/2016 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/2016/ed20191017>
9. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим: указ Президента України від 17 жовтня 2019 р. № 758/2019 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758/2019/ed20210817>
10. Про Консультативну раду з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: указ Президента України від 15 серпня 2022 р. № 579/2022 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579/2022>

11. Питання Консультативної ради з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: указ Президента України від 18 травня 2023 р. № 283/2023 ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/283/2023#n2>
12. Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій: постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 р. № 376; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-п>
13. Про пріоритетні напрями діяльності Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим: указ Президента України від 13 квітня 2021 р. № 160/2021; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/2021>
14. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14 листопада 2019 р. № 294-IX ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20>
15. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15 грудня 2020 р. № 1082-IX ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20>
16. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 2 грудня 2021 р. № 1928-IX ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20>
17. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 3 листопада 2022 р. № 2710-IX ; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20>
18. Фінансові аспекти реінтеграції: кримські стратегії, бюджетні програми та міжнародні проекти / А. Приходько ; Асоціація Реінтеграції Криму ; URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/05/28/finansovi-aspekty-reintegracziyi-krymski-strategiyi-byudzhetni-programy-ta-mizhnarodni-proekty/

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СМАРТ-КОНТРАКТІВ ЯК ВИДУ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Соколовський Максим Сергійович

студент 3 курсу Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Пацурія Ніно Бондовна

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри

економічного права та економічного судочинства

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3604

Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій – криптовалют, електронного документообігу, торгівлі й баз даних, все актуальнішим і актуальнішим постає питання стосовно можливості застосування смарт-контрактів, які, я вважаю, можна назвати революційною технологією.

Наразі їх проблематика не є достатньо дослідженою не лише у вітчизняній правовій науці, а й в зарубіжній. Хоча, на мою думку, важливість розгляду цього питання з кожним днем лише зростає, адже, так звані, «розумні договори» здатні розв'язати багато проблем бізнесу, державних та муніципальних органів у сучасному світі.

Правове регулювання смарт-контрактів в Україні створило б перспективи для пришвидшення господарських відносин та появи нових механізмів, які зможуть забезпечити виконання домовленостей між контрагентами, виключаючи при цьому людський фактор. Але, на жаль, в нашій державі використання «розумних договорів» не врегульоване жодним нормативно-правовим актом. Тому актуальним є дослідження зарубіжного досвіду перших спроб імплементації у законодавство смарт-контрактів і подальше врахування цих знань в Україні.

У зв'язку з тим, що проблематика «розумних договорів» досі не була комплексно опрацьована, про що вже зазначалося, наразі немає певної однастайності серед правників стосовно визначення цього поняття. На мою думку, найбільш влучним, саме з юридичного аспекту, є наступне – це «угода сторін, що існує у формі програмного коду, який функціонує в розподіленому реєстрі даних та забезпечує самовиконання умов такого договору, в разі настання заздалегідь визначених у ньому обставин» [1, с. 151].

Основна суть смарт-контракту полягає в тому, що за допомогою комп'ютерного алгоритму можна повністю виключити з угоди суб'єктивний фактор. Це дозволяє знизити витрати, можливість афери та допущення помилок.

Сам «розумний договір» має низку моделей, оскільки може бути, або не бути складеним за допомогою комп'ютерного коду, а також програмне забезпечення може виконувати різну роль в укладенні, виконанні та забезпеченні виконання договору. Існують, так звані, інтегрована (integrated) та неінтегрована (non-integrated) моделі:

- Перша передбачає, що смарт-контракт написаний мовою програмування, і це програмне забезпечення, що автоматизує договірні положення, бере участь в їх укладанні, виконанні та забезпеченні виконання. Тобто, фактично, інтегрована модель означає, що права та обов'язки сторін виражаються саме мовою програмування, а не природною мовою;

- Друга ж – говорить про те, що контракт складається виключно природною мовою, але водночас включає угоду стосовно використання програмного забезпечення для виконання та забезпечення виконання договору – це і є суть неінтегрованої моделі [2, с. 12].

Наразі повноцінно в законодавство усіх країн Європейського Союзу ще не було імplementовано регулювання смарт-контрактів, але деякі юридичні фахівці вже пропонують свої ідеї, як це можна зробити. Серед них, я виділив найпоширенішу – інтегрувати «розумні контракти» у процедуру електронних закупівель. Це можна зробити використовуючи технології блокчейн, зокрема, задля перевірки підстав для виключення з тендеру, а також виконання критеріїв відбору та критеріїв присудження,

що передбачені законодавством ЄС про здійснення державних закупівель в державному секторі (Директивою 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року). Така система може автоматизувати ці перевірки для визначення переможця тендеру. Наприклад, якщо розглядати саме критерії відбору, то смарт-контракт може автоматично перевіряти елементи, що перелічені у повідомленні про контракт. Для правильної роботи це має бути виражене математично вимірюваним способом у формулі «розумного договору» [3, с. 103-104].

Але, окрім ідей, світові вже відомі спроби правового врегулювання смарт-контрактів державою. Яскравим прикладом є Перу, яке запровадило використання цих технологій у централізованих електронних закупівлях – цей процес зацифрований та залежить від LAC-Chain (приватного блокчейну, який керується Міжамериканським банком розвитку), а громадяни можуть контролювати систему через інтернет-портал. Це дозволило значно економити, скорити тривалість процедури, а також знизити рівень корупції.

Отже, смарт-контракти мають величезні перспективи, у майбутньому ними будуть користуватися усі. Основна перевага цієї технології – виключення людського фактора. Завдяки цьому рівень безпеки та швидкості здійснення господарських операцій значно зросте, а витрати підприємств на їх проведення мінімізуються. Але наразі «розумні договори» мають невизначений правовий статус, як в Україні, так і в багатьох інших країнах світу. Тому щоб позбутися основних ризиків їх використання, потрібно внести зміни в національне законодавство.

Література:

1. Іванов А.М., Шмига В.О. Смарт-контракти у договірних відносинах: реалії та перспективи використання. – с. 151. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/32>
2. European Bank for Reconstruction and Development. Smart Contracts: Legal Framework and Proposed Guidelines for Lawmakers. – с. 12. URL: <https://www.ebrd.com/documents/pdf-smart-contracts-legal-framework-and-proposed-guidelines-for-lawmakers.pdf>

3. Nadia-Ariadna Sava, and Dacian Dragoș. The Legal Regime of Smart Contracts in Public Procurement (Transylvanian Review of Administrative Sciences, No. 66 E/2022). – с. 103-104. URL: <https://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/698/693>
4. В. Варавка. Смарт-контракт як форма цивільно-правового договору. URL: <http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/Варавка.pdf>
5. Бернацький М.В. Смарт-контракт: форма правочину чи зміст. URL: https://iusprivatumjournal.online/wp-content/uploads/2020/12/IP_1-2_2020.pdf

ПРАВОВА ПРИРОДА ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

*Іванов Павло Володимирович
аспірант Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова*

*Науковий керівник: Кожевнікова Вікторія Олександрівна
доктор юридичних наук, доцент,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3613

Соціальні мережі за останні 20 років стрімко перетворились із низки тематичних форумів та малорозвинених університетських локальних веб-просторів на основні майданчики соціалізації у мережі Інтернет та потужні рушії комерційної діяльності онлайн. Крім цього, сторінка користувача у соціальній мережі стала своєрідною віртуальною візитівкою, що може використовуватись як простий засіб комунікації, так і слугувати відображенням «Інтернет-персони» – способом відображення інтересів, цінностей та навіть світогляду особи. Акаунти у популярних соціальних мережах на кшталт Facebook, Instagram, Twitter також можуть перетворюватись у онлайн-магазини чи бути головним джерелом публічних заяв та підтримання постійного прямого зв'язку із шанувальниками чи широкою громадськістю загалом.

Як відзначив Шостий відділ прийняття рішень Федерального управління картелів ФРН у адміністративному провадженні у рішенні від 6 лютого 2019 року В6-22/16 у справі за участю Facebook Inc., Facebook Deutschland GmbH та ін., самі компанії – власники соціальних мереж, стверджують, що мета соціальних мереж полягає в тому,

щоб надати користувачам комплексний персоналізований «віртуальний простір», дозволивши користувачам розвивати «автентичні міжособистісні стосунки» на основі власної «віртуальної ідентичності», яка повинна бути в основі їхнього досвіду як користувачів і яку можливо налаштувати, створивши особистий профіль і список друзів. У свою чергу, метою онлайн-ідентичності користувача є віртуальне відображення реального життя [1].

Окреслена важливість персонального акаунту у соціальних мережах впливає і на те, яким чином користувачі обирають способи ідентифікації своєї особистості онлайн, у тому числі та насамперед у глобальних соцмережах, доступних практично будь-кому та всюди у світі. Візуальний аспект обіймає тут найперше місце – від аватара (графічного зображення різних розмірів та деталізації, що може бути як дійсним фото користувача, так і майже будь-яким зображенням, що певною мірою анонімізує власника акаунту; для юридичних осіб ним може бути логотип, зареєстрований як торговельна марка або охоронюваний авторським правом) на Facebook до ретельно вибудованого профілю з фотографіями у Instagram, які репрезентують та формують власне згадану вище Інтернет-персону.

З нормативної точки зору, хоча українське законодавство не містить визначення поняття соціальної мережі та акаунту користувача у ній (останній, втім, поруч з такими об'єктами як ігровий аватар, може розглядатись як віртуальний актив [2] у розумінні Закону України «Про віртуальні активи», що ще не набрав чинності [3], та, відповідно, бути предметом цивільно-правових угод і об'єктом цивільних прав), такий акаунт є веб-сторінкою, власником якої, відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» є особа, яка є володільцем облікового запису, що використовується для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, та яка управляє та/або розміщує електронну (цифрову) інформацію в межах такої веб-сторінки. При цьому власник веб-сайту не є власником веб-сторінки, якщо власник веб-сторінки володіє обліковим записом, що дозволяє йому самостійно, незалежно від власника веб-сайту, розміщувати інформацію на веб-сторінці та управляти нею [4].

Таким чином засоби графічної ідентифікації власника веб-сторінки (користувача соціальної мережі – власника акаунту у останній) можуть розглядатись як електронна (цифрова) інформація, права на які, за умови дотримання інших законних вимог, належать користувачеві. З цього приводу справедливо підкреслюється, що *«веб-сторінка як і веб-сайт, це свого роду майно віртуально-інформаційного характеру, що містить фото, відео, текстові та інколи графічні матеріали, і надає можливість такі матеріали розповсюджувати мережею Інтернет, завдяки чому авторам того чи іншого матеріалу можна отримати користь, а зломисникам можливість у власних намірах, незаконно використовувати чужу інтелектуальну власність»* [5] (виділення наше). Іншим питанням є правовий режим такої інформації: чи захищається вона авторським правом чи загальними положеннями цивільного законодавства, зокрема у контексті охорони права на зображення (ст. 308 Цивільного кодексу України [6]).

Більше того, п. 31 ч. 1 ст. 1 згаданого Закону містить і визначення облікового запису, яким є формалізований згідно із стандартами мережі Інтернет запис на комп'ютерному обладнанні (комп'ютерах, серверах), підключеному до мережі Інтернет, що *ідентифікує користувача* (наприклад власника веб-сайту) на такому обладнанні, містить дані про доступ до частини каталогів і комп'ютерної програми, комп'ютерного обладнання, а також визначає права такого доступу, що надають можливість володільцю облікового запису додавати, видаляти, змінювати цифровий контент і дані веб-сайту, надавати доступ до веб-сайту або його частини, окремих даних іншим особам, припиняти функціонування такого веб-сайту або його частини в межах облікового запису (виділення наше). Іншими словами, сам обліковий запис (сторінка, акаунт у соціальній мережі) у є засобом його ідентифікації. Її забезпечують, насамперед, знакові (словесні, буквенні) елементи (ім'я користувача, назва бренду чи найменування юридичної особи тощо), проте поглиблюють та персоніфікують елементи графічні.

Додатковими засобами графічної ідентифікації можуть слугувати зображення, які вказують на приналежність користувача (особи-власника акаунту у соцмережі) до певної організації чи установи (університету,

школи тощо), групи осіб (вболівальників футбольного клубу, послідовників певної релігії чи філософського вчення та ін.), виконання нею обов'язків та наявність повноважень державного службовця, політика чи отримання статусу публічної особи – у багатьох соціальних мережах цей аспект реалізується за допомогою механізму верифікації, що також має візуальний компонент. До прикладу у Facebook ним є значок підтвердження (білий прапорець або пташка у кружечку на синьому фоні), який означає, що Facebook підтверджує, що сторінка або профіль є справжнім представленням фізичної чи публічної особи або бренду.

Для її отримання сторінки та профілі мають, окрім дотримання загальних правил соціальної мережі, відповідати критеріям: справжності (представляти реальну людину, зареєстровану компанію або юридичну особу); унікальності (бути єдиним представленням цієї особи або компанії – лише одна сторінка чи один профіль може бути підтверджено для однієї фізичної або юридичної особи (винятком є сторінки та профілі для певних мов); повноти (мати розділ «Про нас», світлину профілю чи сторінки й нещодавню активність, включно з принаймні одним дописом); популярності (представляти відому людину, бренд або компанію, що часто шукають в Інтернеті). При цьому Facebook відзначає у тому ж розділі, що перевіряє сторінки та профілі, що згадуються в багатьох засобах масової інформації [7].

Принциповість подібної ідентифікації користувачів у соцмережах яскраво проявилась у суспільній негативній реакції на нещодавно оголошену новим власником Twitter Ілоном Маском можливість придбання «синьої пташки» у цій мережі для верифікації будь-яких користувачів, незалежно від того, чи справді вона буде використана для ідентифікації реальної особистості – публічної чи приватної [8]. Видається, що ця історія далека від свого завершення та у майбутньому може стати цікавим предметом дослідження у світлі взаємозв'язку графічної ідентифікації користувачів соціальних мереж та верифікації конкретної особи, якій належить відповідний акаунт.

Література:

1. Bundeskartellamt, Decision of 6 February 2019, B6-22/16. URL: http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/EN/Entscheidungen/Missbrauchsaufsicht/2019/B6-22-16.pdf%3F__blob%3DpublicationFile%26v%3D5
2. Томаров І. «Продам акаунт в соцмережі». В чому привабливість української юрисдикції для торгівлі акаунтами і до чого тут круасани. URL: <https://vkr.ua/publication/laquoпродам-акаунт-в-соцмерезхираquo-в-чому-приваблivist-ukrayinskoyi-yurisdiktsiyi-dlya-torgivli-akauntami-i-do-chogo-tut-kruasani>
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
5. Піпко В. С. Захист авторських прав у соціальних мережах. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/zahyst-avtorskyh-prav-u-soczialnyh-merezhah/>
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Надсилання запиту на значок підтвердження у Facebook. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/help/1288173394636262>
8. Milmo D. Musk proposes charging \$8 for verified Twitter account despite user backlash. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2022/nov/01/musk-charging-twitter-verified-accounts>

МІЩАНИ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ ЯК СУБ'ЄКТ ВІЙСЬКОГО ПРАВА ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

Вовк Олександр Йосипович

кандидат юридичних наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Навчально-науковий інститут права

ORCID 0000-0003-0094-6106

Інтернет-адреса публікації на сайті:

http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3609

Ефективність місцевого самоврядування в сьогоденній Україні проходить перевірку військовим станом в умовах повномасштабної війни, з усіх повноважень якого на перше місце виходить безпосереднє сприяння регулярному війську, територіальній обороні та прикордонній службі, що має тисячорічну історію розвитку починаючи з моменту виникнення вітчизняної держави у період середньовіччя. Дослідження правового досвіду виконання військової служби мешканців українських міст як господарських, адміністративних та культурних центрів має важливе значення для відновлення його традицій з метою подальшого удосконалення у майбутньому. Метою даної роботи є неупереджене визначення правового місця осіб міщанського стану українських самоврядних міст серед всієї сукупності суб'єктів військового права Великого князівства Литовського другої половини XV – середини XVI століть, відповідна характеристика яких забезпечить їх перцепцію на дидактичному рівні сучасності.

Вказана тема актуальна тим, що хоча підґрунтям характеристики основних положень вітчизняної воєнної організації XIV – XVI століть ставала правова система Великого князівства Литовського у творчих роботах таких сучасних науковців як А. Блануца, Д. Ващук, Л. Войтович, К. Галушко, В. Горобець, О. Дячок, С. Камінський, В. Крейчі, Ю. Мицик,

А. Плахонін, І. Романько, І. Рудянин, Г. Саганович, О. Сокирко, Б. Черкас, І. Шопіна, Н. Яковенко та ряду інших, проте спеціального дослідження, воєнного обов'язку міщан українських міст як суб'єктів військового права даного історико-правового етапу не проводилось.

Насамперед потрібно усвідомити, майже так само як і в наш час, суб'єктами військово-публічних відносин у Великому князівстві Литовському XVI століття, були не тільки безпосередньо військовослужбовці, установи воєнного управління, військові частини та організації, але насамперед органи державної влади та місцевого (міського, земельного) самоврядування, саме на які накладалися обов'язки устрою військових формувань, порядку їх комплектування, матеріального і фінансового стану військ, а також порядку проходження військової служби, прав, обов'язків і відповідальності військовослужбовців, охорони військового правопорядку тощо.

Особливу роль в обороноздатності держави грали самоврядні українські міста (біля 60 міст) як господарські, культурні та мілітарні центри, деякі з яких мали досить могутні фортифікаційні споруди і були виробничо-зброярськими осередками та арсеналами. Будівництво кам'яних фортець з донжонами здійснювалось аж до середини XVI століття, коли кращими його зразками стали замок Любарта в Луцьку, стара фортеця в Кам'янці-Подільському, а також ряд подільських фортець тощо [1, с. 101]. З таких правових пам'яток як локаційні грамоти міст, військових устав, статутів тощо кінця XV – XVI століть вбачається значення окремих станів взагалі та мешканців українських міст зокрема у реформуванні військової організації Великого князівства Литовського, що супроводжувався переходом від дружинної військової структури та народного ополчення притаманних періоду Русі до нової моделі, яка залишаючи стародавні воєнні традиції вбирала в себе одночасно західноєвропейські (французькі, германські) та східні (турецькі, арабські) елементи військового будівництва і служби. Особливістю військової перебудови на пряму було взаємопов'язане з юридичним оформленням у Великому князівстві Литовському станової суспільної системи.

На нашу думку військову організацію Великого князівства Литовського слід характеризувати як за мирним часом так і під час

військового стану. З литовсько-українських літописів, польських хронік та спогадів чужоземців видно, що у міжвоєнний час загальна сукупність військових сил у державі складалася з наступних збройних контингентів: двірцеві професійні військові хоругви персонально великого князя та литовсько-українських магнатів (200 – 1500 кінних та панцерних бояр і слуг); наймані державою військові загони (угорська гусарська кіннота, німецькі рейтарі, польські жовніри тощо; реєстрові козацькі полки; ординські відділи татар та ногайців та інші регулярні та іррегулярні збройні валки, які виконували переважно охоронні, сторожові, прикордонні функції та іноді приймали участь у локальних збройних конфліктах. Стосовно міських мешканців то в мирний період, згідного локаційних грамот на самоврядування магдебурзького зразка, вони переважно повинні були нести сторожову і вартові служби та передавати до державних арсеналів вироблену зброю або боєприпаси, та за стародавніми звичаями виділяти кошти на екіпірування загонів кінної армії, що мусили бути розкладені на більшу кількість міщан [2, с. 198]. Під час оголошення виключно Загальним Сеймом держави війни, екстрено формувалось об'єднане військо («войско господарське Великого княжства Литовського»), приблизно 25% якого складали вище вказані професійні військові загони (двірцеві бояри, найманці, реєстрові козаки тощо), а 75% внаслідок мобілізаційного призову («посполитого рушення») – резервісти з шляхетського, міщанського, частково духовного і селянського станів. Основним критерієм мобілізаційного призову (франц. мов. «*la mobilisation*» – рух, рушення) до господарського великокняжого війська під час війни («войну служити») були положення маєткового права власності для осіб-власників або володарів маєтків (князі, пани, шляхта, бояри, міщани) тому, що саме маєткове посідання було запорукою добросовісного виконання воєнних правил та норм, у разі недотримання яких, цієї власності (володіння) військовозобов'язані позбавлялися, тобто, саме через даний захід державною владою маєток суб'єктів військової служби використовувався як одна з головних гарантій, важелів мілітарного примусу для тих хто або умисно не бажав захищати вітчизну або порушував військову дисципліну [3, с. 27].

Участь міщан як суб'єктів військової служби спочатку визначалася в локаційних актах містам. Наприклад, у «Підтвердженій грамоті польського короля Сигізмунда I на Магдебурзьке право, дарованій місту Києву» в Україні від 29 березня 1514 року чітко вказувалося, що вони за давнім звичаєм повинні нести сторожову службу у полі від татар, а саме згідно тексту: «... вони мають кінно і збройно кожний своєю головою згідно свого статку так як на війні служити без жодної метушні і непослуху» [4, с. 128]. До речі Україна у даній грамоті 1514 року зазначена під чинною державницькою назвою. Згодом, внаслідок проведення офіційної кодифікації права та видання трьох Литовських статутів XVI століття, військова служба міщан як окремого стану була закріплена на конституційному правовому рівні послідовно фіксуючи: «Також бажаємо і постановляємо, щоб усі міщани і наші піддані під час нападу ворога поряд з іншими нашими земськими людьми несли військову службу або з нашого дозволу споряджали людей на війну» у Литовському статуті 1529 року [5, с. 217]; «Хочемо теж мети и уставуємо, аби піддані наші всі міщани ку загальної потреби з іншими людьми нашими войну служили, або з дозволу нашого згідно постановлення нашого на войну відправилися» у Литовському статуті 1566 року [6, с. 267]; «Хочемо також мати і уставуємо, аби всі піддані наші міщани, в часи надзвичайної потреби з іншими людьми нашими войну служили, або з дозволу нашого на войну направляли згідно з сеймовою постановою» у Литовському статуті 1588 року [7, с. 70]. Крім призову чоловіків-резервістів загальна військова мобілізація також передбачала станове виділення коштів на утримання війська під час війни. Особливістю для міщанського стану було те, що військові гроші збиралися не в індивідуальному порядку а магістратськими органами самоврядування від усього міста як юридичної особи. Наприклад, залежно від господарського стану міста, громади повинні були виплачувати згідно «Устави королівській і сеймовій литовським отчинникам про воєнні їх повинності» від 1 травня 1528 року військовий податок («серебщизна») у конкретному розмірі: з Дорогочина 100 кіп грошей, з Берест'я 150 кіп, з Володимира 90 кіп, з Луцька 30 кіп, з Каменця 100 кіп, з Канева 5 кіп

тощо [8, с. 70]. На нашу думку міщани українських міст з правом самоврядування несли службові навантаження під час оборони земської – війни (спочатку з 17, а згодом з 18 років) нічому не поступаючись лицарям-шляхті.

З джерел пізнання литовсько-українського права вбачається, що військова доктрина Великого князівства Литовського у галузі державної безпеки, яка встановлювала напрямки безпекових дій, військового будівництва у воєнний та мирний час була зрозумілою для переважної більшості мешканців українських міст.

Узагальнюючи вказане в основній частині роботи, можемо прийти до наступного висновку, що за існуючими правовими актами, міщани українських міст Великого князівства Литовського за визначеними критеріями (віком, майновим положенням, статтю тощо) в порівнянні з представниками інших юридично оформлених станів, виконували воєнний обов'язок як безпосередньо в індивідуальному порядку так і опосередковано через міське самоврядування, перебуваючи повноправними членами громад з правом магдебурзького управління. В подальшому, доцільно всіляко продовжувати історико-правові розвідки еволюції вітчизняного військового права наступних періодів, особливо за гетьмансько-козацьких часів, використовуючи при цьому попередні литовсько-українські мілітарні правові пам'ятки.

Література:

1. Войтович Л. В. Військо і військова організація Історія української культури : у п'яти томах. Т. 2. Українська культура XII – першої половини XVII століття. Ред. В. А. Смолій. К.: Наук. думка, 2001. 848 с. С. 93.
2. Чубатий М. Огляд історії українського права: історія держави та державного права. Мюнхен, Київ: Український Вільний університет, 1994. 224 с.
3. Вовк О. Й. Литовський статут 1529 року як пам'ятка військового права України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. № 4 (123)/2022. С. 25-29.

4. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и издаваемые Археографической комиссией. Том второй. 1599-1637. Санкт-Петербург: В типографии Эдуарда Праца, 1865. 272 с.
5. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х томах. Том I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 464 с.
6. Статути Великого князівства Литовського. У 3 томах. Том II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року. За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2003. 560 с.
7. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х томах. Т. III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. Кн. 1. За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. 672 с.
8. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и издаваемые Археографической комиссией. Том второй. 1506-1544. Санкт-Петербург: В Типографии II Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1848. 440 с.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Меліхова Юлія Анатоліївна, Сідак Людмила Миколаївна

СУДДЯ І КОРУПЦІЯ. ВІД БАНАЛЬНОГО КОРИСТОЛЮБСТВА І НАХАБСТВА ДО КОНСЮМЕРИЗМУ.....	3
---	---

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Андрійченко Сергій Сергійович ПРАВО НА СВОБОДУ

ДУМКИ І СВОБОДУ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	8
---	---

Воронков Кирил Андрійович ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО

СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	11
-----------------------------------	----

Дутчак Антон Ігорович ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО

СУДУ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У СУДОЧИНСТВІ.....	14
--	----

Дутчак Остап Ігорович ПЕРЕБУДОВА ВІДНОСИН ЮРИДИЧНОЇ

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ І ДЕРЖАВИ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	18
---	----

Калюжна Світлана Вікторівна ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	23
--	----

Карпенко Сергій Русланович ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК

ПЕРСПЕКТИВНА ДОГОВІРНА ФОРМА ДЕРЖАВНО- ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	25
--	----

Карпенко Сергій Русланович ЩОДО КРИТЕРІЇВ КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....28

Комашко Станіслав Володимирович БОРОТЬБА З ПОДАТКОВИМ УХИЛЕННЯМ: ПРОБЛЕМА НЕДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОНТРОЛЮ ТА ВИКРИТТЯ ПОДАТКОВИХ ШАХРАЙСТВ.....33

Самойленко Родіон Сергійович ПРАВО НА ОСВІТУ ТА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ.....36

Семенець Катерина Миколаївна НОВІ ВИКЛИКИ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАВО НА ОДНОСТАТЕВІ ШЛЮБИ.....39

Філатов Віктор Вікторович РОЛЬ КОМІСІЙ ПРАВДИ В ПРОЦЕСІ МИРОБУДУВАННЯ.....44

Шепелєв Олександр Сергійович ПОДАТКОВА ОПТИМІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....47

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення

Калнусенко І.С. ПРИНЦИП АВТОНОМІЇ ВОЛІ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....51

Сокол Вероніка Юріївна, Пипяк Микола Іванович РОЛЬ КОЛІЗІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....54

<i>Уланська Марія Олександрівна</i> ОБ'ЄКТИ, ЗГЕНЕРОВАНІ КОМП'ЮТЕРНИМИ ПРОГРАМАМИ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	56
--	----

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

<i>Білокін Руслан Михайлович</i> ВІДПРАВЛЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, САНКЦІЇ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ.....	59
---	----

**Господарське право. Господарське процесуальне право.
Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.
Фінансове право. Банківське право**

<i>Петрова Наталія Олександрівна, Калюжна Світлана Вікторівна</i> ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	63
---	----

<i>Приходько Анна Володимирівна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ДЕОКУПАЦІЇ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ.....	66
---	----

<i>Соколовський Максим Сергійович</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СМАРТ-КОНТРАКТІВ ЯК ВИДУ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	73
---	----

**Право інтелектуальної власності та його захист.
Інформаційне право. Інформаційні технології**

Іванов Павло Володимирович

**ПРАВОВА ПРИРОДА ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ ІДЕНТИФІКАЦІЇ
КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.....77**

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Вовк Олександр Йосипович **МІЩАНИ УКРАЇНСЬКИХ**

МІСТ ЯК СУБ'ЄКТ ВІЙСЬКОГО ПРАВА

ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО.....82

Наукове видання

«Актуальні дослідження правової та історичної науки»

Рік заснування – 2018

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 17.06.2023
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net